

Att läsa mellan hyllorna

- en rumslig studie av ett internationellt bibliotek

Gabriella Johansson & Emelie Lindberg

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Olof Sundin

År: 2014

© Gabriella Johansson & Emelie Lindberg

Title

To read between the shelves - A spatial study of an international library

Abstract

The aim of this master's thesis is to examine how the architecture and interior design of The International Library in Stockholm affects the library use and the identification of the library as a multi-lingual place. The International Library is a library that is specialized in multi-lingual library services and collections. As a theoretical outset of the study serves the assumption that the information society and globalization is changing the role of the public library, turning it into an important public space and meeting place. Using theoretical framework from cultural geography and space theories from Henri Lefebvre, we are able to analyse how the spatial dimensions and organisation of, in and through space creates meaning to the library as a place in a multi-lingual context. By using observations as main method, activities and movements in the room could be recorded. This material, together with interviews and document analyse, serves as the base for the analysis. The results of the analysis show that the library through its spatial configuration is perceived and thereby used as a traditional library and how the spatial configuration both enables and inhibits social interaction. We also discuss how the library becomes as a place for identity formation, concluding that The International Library holds an international identity including both the collection and the cultural competence held by the employees, and how the library is understood as both a high and low intensive meeting place; based on the result that people with different backgrounds and with different intentions come together in the library room and are exposed to each other and to the linguistic and cultural range that is represented in The International Library.

Keywords

Multilingualism, space, Lefebvre, meeting place, public library, place, language, The International Library.

Mångspråkighet, rumslighet, Lefebvre, mötesplats, folkbibliotek, plats, språk, Internationella biblioteket.

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställning	7
1.2 Avgränsningar.....	8
1.3 Disposition	8
2. Biblioteket i en rumslig kontext	9
2.1 Rum och plats	9
2.2 Lefebvre - produktionen av sociala rum	11
2.3 Arkitektur och det sociala rummet.....	13
2.4 Rumsliga perspektiv på biblioteket som producent av mening	14
2.5 Biblioteket som mötesplats	17
2.6 Konklusion.....	20
3. Biblioteket i en mångspråkig kontext	21
3.1 Bakgrund.....	21
3.2 Den mångspråkiga mötesplatsen.....	22
3.3 Mångspråkig kompetens	24
3.4 Konklusion.....	25
4. Metod	26
4.1 Materialinsamling	26
4.2 Observationer	27
4.3 Intervjuer.....	30
4.4 Dokumentanalys	31
4.5 Analysförfarande.....	32
4.6 Etik.....	32
5. Resultatredovisning.....	34
5.1 Presentation av Internationella biblioteket - framväxt och utveckling ...	34
5.2 Rumsliga förutsättningar.....	36
5.2.1 Byggnaden och platsen i staden.....	36
5.2.2 Rummets utbredning	39
5.2.3 Funktionernas fördelning	41
5.2.4 Mediernas fördelning.....	44
5.2.5 Estetik	47
5.3 Aktiviteter i lokalen	48
6. Analys	53
6.1 Rummets fördelning.....	53
6.2 Social interaktion	54
6.3 Hög- och lågintensiva mötesplatser	55
6.4 Bibliotekets spatiala och kulturella ekonomi.....	57
6.5 Platsens identitet	58
7. Sammanfattning och avslutande kommentar	60
8. Källförteckning	63
8.1 Bilder och figurer.....	63
8.2 Interna dokument	63
8.3 Litteratur	64
8.4 Muntliga källor.....	67

8.5 Observationer	67
Bilaga 1. Arbetsfördelning	
Bilaga 2. Intervjuguide	

1. Inledning

Moderniseringen av vår hemmiljö har förändrat stadens sociala landskap. Dusch och badrum i våra lägenheter har gjort varmbadhusen överflödiga. Kvartersbiografierna har fått lämna plats för tv-apparaterna. Idag får samvaron i TV-rummet ge efter för det mer individuella streamandet av webbtv. Bank- och postkontor fylls inte längre av människor som uträttar sina vardagliga bestyr; räkningar betalas på nätet, posten skickas via densamma. De en gång offentliga funktionerna har i det senmoderna samhället ersatts med något som vi kan utföra i det privata. Som en konsekvens av detta har många av stadens offentliga mötesplatser försvunnit eller antagit en virtuell karaktär. En av de institutioner som kan ses som en offentlig mötesplats, och som själv lägger allt mer vikt vid denna funktion, är folkbiblioteket. Idéen om stadens offentliga mötesplatser grundar sig i tanken om att sådana understödjer demokrati och medborgerligt deltagande, och är starkt befäst hos folkbiblioteket. Folkbiblioteket anses vara en kulturinstitution som historiskt är bärare av kunskap, folkbildning och demokrati. Vilken roll biblioteket har spelat och spelar i samhället går att utläsa i hur byggnaderna har utformats och hur biblioteksrummet har fördelats. Bibliotekets planlösningar och arkitektur har förändrats i takt med tid och idéer om samhällets ordning. Det medeltida biblioteket bestod av bokfyllda enplansrum, i handskrifternas tidsskede krävdes inte stora lokaler för att disponera det material biblioteken besatt. Men med boktryckarkonsten, industrialiseringen och humanisternas idéer om ett offentligt bibliotek blev byggnader större, ljusare och öppnare. Idag ser vi att nybyggda bibliotek ofta har återhållsamt utsmyckade fasader och stora fönster för ett kraftigt ljusinsläpp.

Inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningsfältet tas det fasta på folkbibliotekets mötesplatsfunktion som skapare av förutsättningar för att människor ska kunna tillskansa sig socialt kapital och utöva medborgerlig delaktighet (Audunsson 2005, Audunsson, Essmat & Aabø 2011, Jochumsen & Hvenegaard Rasmusen 2000). Folkbiblioteket framställs som en plats där människor på lika villkor kan mötas för att utbyta kunskaper och åsikter, något som i sin tur kan påverka samhället i en mer demokratisk riktning. Biblioteket kan sägas ha genomgått ett paradigmskifte, från den traditionella boksalen till ett rum för möten. I vår samtid är informationsinhämtning inte längre per automatik knutet till en fysisk plats, eller boken som medium, utan något som de flesta människor ständigt kan nå i form av smarta telefoner eller datorer. Ute i den praktiska biblioteksverksamheten har detta lett till att biblioteket i större utsträckning än tidigare formar sin verksamhet och rum runt sociala aspekter; möten och upplevelser av kultur. På många folkbibliotek står bokhyllorna på hjul, lätta att rulla bort mot väggarna för att underlätta fler sittplatser vid ett författarbesök. Bekväma fåtöljer och soffor som placeras så att de inbjuder till samtal ingår också allt oftare i folkbibliotekens möblemang. Många biblioteks verksamheter går idag, parallellt med traditionella uppgifter som att tillhandahålla

medier och informationsförmedling, ut på att man i någon form gemensamt med andra människor upplever eller utövar något.

Tidigare forskning visar att biblioteket fyller en funktion som fysisk plats för människor. De danska forskarna Henrik Jochumsen och Caspar Hvenegaard Rasmussen (2000) undersöker i studien *Gør biblioteket en forskel?* människors attityder till och föreställningar kring institutionen. Deras intervjuer med biblioteksanvändare visar att biblioteket som vistelse- och mötesplats spelar en central roll i användarnas liv. Biblioteket upplevs som en plats där man får tillfälle att möta människor från olika bakgrunder och som en plats där man kan utöka eller tillskansa sig socialt kapital (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2000, s. 34). Även de norska biblioteksforskarna Ragnar Audunson, Sophie Essmat och Svanhild Aabø (2011, s. 224) påvisar i sin studie "Public libraries: A meeting place for immigrant women" att biblioteket fyller en viktig roll för immigranter på så vis att biblioteket upplevs som en plats för att bygga broar till och hitta kunskap om en ny kultur, en mötesplats för att bygga socialt kapital samt en plats där kunskap och medier om hemlandet finns tillgängliga.

I den här uppsatsen önskar vi undersöka hur ett biblioteks rumslighet påverkar hur det fungerar som en mötesplats med en mångspråkig verksamhetspecifik utgångspunkt. Därav föll valet av studieobjekt på Internationella biblioteket i Stockholm. Internationella biblioteket är unikt i och med sin stora samling av medier på andra språk än svenska. Det är det enda biblioteket i Sverige som har en uttalad internationell profil och blir därför intressant som studieobjekt när det kommer till att undersöka hur biblioteket fungerar som mötesplats i en mångspråkig kontext. Till studien har vi hämtat inspiration från en uppsats skriven av Marja Johansson (2007), där hon i en fallstudie av ett musikbibliotek, Biblioteket 10 i Helsingfors, undersöker hur den rumsliga utformningen skapar en plats för kultur och musik.

Enligt bibliotekslagen (Bibliotekslag 2013:801) är människor med annat modersmål än svenska en grupp som skall prioriteras av biblioteksväsendet. Detta innebär att biblioteken har en skyldighet att erbjuda litteratur på relevanta språk och på lättläst svenska. Biblioteksservice riktad mot biblioteksanvändare som har annat modersmål än svenska har funnits sedan 1950-talet i Sverige. Då i mycket liten skala som sedan expanderade under 1970-talet i samband med ökande arbetskraftsinvandring och sedermera med tillströmning av flyktingar (Atlestam 2012, s. 64). År 1991 inrättades på Statens Kulturråds initiativ Invandrarlånecentralen (ILC) med uppdraget att vara den lånecentral som tillhandahåller folkbiblioteken med sådan litteratur som de själva inte hade tillgång till, eller hade svårt att köpa in på grund av för höga kostnader, låga cirkulationstal och det tidsödande arbetet (Antonsson & Meyer 2000, s. 5). Lånecentralen var inte öppen för allmänheten utan bedrevs enkom som resursverksamhet.

Våren 1997 genomfördes en utredning på initiativ av Kultur- och utbildningsnämnden inom Stockholms läns landsting och Kultur Stockholm avseende förutsättningarna att skapa vad som benämndes som ett *världsbibliotek* (Lundström, 1997, s. 16). Länsavdelningen vid Stockholms stadsbibliotek tilldelades medel av landstingets kultur- och utbildningsnämnd för att utreda förutsättningarna för att bygga ett internationellt bibliotek. Medel inkom även från Kultur- och idrottsförvaltningen. Intentionen var att genom att delvis ombilda

Invandrarlånecentralen till ett publikt bibliotek kunna tillgängliggöra det mediabestånd på utländska språk som fanns för deposition och fjärrlån, samtidigt som depositions- och fjärrlåneverksamheten bibehölls (Lundström 1997, s. 1). Biblioteket skulle öka möjligheterna för medborgarna att finna litteratur på sitt hemspråk, vilket skulle underlätta för dessa att bibehålla sin flerspråkighet samt att utveckla densamma. I Stockholms Kulturförvaltnings protokoll *Förslag om lokalisering av Världsbiblioteket/Internationella biblioteket* (1999) lyftes det mångspråkiga biblioteket fram som en vinst såväl integrations- som kulturmässigt. I protokollet nämns att det i Stockholms stads budget från 1999 står "att alla insatser för integration måste ge människor verktyg för att själva kunna ta makten över sina liv och bli delaktiga i samhället". Internationella biblioteket skulle bli ett viktigt verktyg för människor att ta del av det tryckta ordet på sitt eget hemspråk vilket i sin tur antogs vara en förutsättning för ett kulturellt jämlikt samhälle (Stockholms Kulturförvaltning 1999). Internationella biblioteket öppnade år 2000 på Odengatan i Stockholm och räknas som ett filialbibliotek inom Stockholms stadsbiblioteks organisation. Den tidigare depåbiblioteksverksamheten: ILC flyttades till Odengatan och utökades då med en öppen publik del.

Internationella biblioteket strävar efter att vara "en mångkulturell och spännande mötesplats för alla med intresse för språk och litteratur" (Internationella biblioteket u.å.). Formuleringar runt att vara en mötesplats är inte ovanliga att stöta på i folkbibliotekssammanhang. En del av arbetet med att bli en mötesplats sker genom att utforma inkluderande miljöer för människor; mötesplatser uppstår inte av sig själva utan uppkommer genom att rumsutformningen underlättar och stimulerar möten. Internationella biblioteket har besökare med mycket skiftande språk och bibliotekserfarenhet. Vi vill undersöka hur arbetet med detta tar sig uttryck i rummet. Vi vill med denna studie undersöka hur Internationella biblioteket organiserar sitt bestånd och kommunicerar detta mot en målgrupp med mycket skiftande språk- och bibliotekserfarenhet.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att undersöka och diskutera på vilket sätt den fysiska utformningen av Internationella biblioteket och hur den användning av rummet som kan iakttas skapar en plats för möten och mångspråkighet med egen rumslig logik samt att undersöka vilken betydelse den rumsliga logiken förmedlar. Undersökningen görs mot bakgrunden av diskussioner kring folkbiblioteket som mötesplats och plats för mångspråkighet, med utgångspunkt i teorier om *rum* (space) och *plats* (place) som meningsskapande faktorer. Vi vill med undersökningen bidra till en förståelse för hur mötesplatser uppstår och hur dessa kan fungera i en mångspråkig kontext, samt bidra med en ökad kunskap om hur folkbibliotek fungerar som socialt rum. Uppsatsens bidrag placerar sig inom den del av biblioteks- och informationsvetenskapen som studerar folkbiblioteket som institution, med ett närmare fokus på rumsliga aspekter. I ett större sammanhang kan uppsatsen ses som ett bidrag till debatten om hur mötesplatser i samhället kan fungera och vilka effekter de kan ge. I ett globalt samhälle med invandring och rörlighet finns högre krav på att arbeta med mångspråkighet. Om en demokrati förutsätter välinformerade medborgare som aktivt kan delta i en samhällelig dialog är behovet av mångspråkiga mötesplatser av största vikt. Vår uppsats bidrar till att ge en förståelse för vilka faktorer som skapar förutsättningar för möten i offentliga rum.

Utifrån syftet har fyra preciserade frågeställningar formulerats:

1. Vilka rumsliga förutsättningar för att vara en mångspråkig mötesplats kan skönjas i lokal, funktioner och bestånd?
2. På vilka sätt påverkar rummets utformning platsens möjlighet att vara en mötesplats och en plats för mångspråkighet?
3. Vilka aktiviteter kan iakttas i lokalen och hur förhåller sig människorna till lokalens utformning och innehåll?
4. Vad säger den rumsliga utformningen tillsammans med de aktiviteter och funktioner som iakttas i lokalen om rummets användning och platsens identitet?

Den övergripande forskningsfrågan som vi med studien ämnar besvara i analysen är hur funktionernas och beståndets inbördes organisation formar verksamhetens logik och hur de aktiviteter som möjliggörs genom de rumsliga förutsättningarna gör biblioteket till en mötesplats i en mångspråkig kontext.

1.2 Avgränsningar

Studien är begränsad till Internationella biblioteket och de människor som finns på platsen vid tillfället för studien. Valet att begränsa studiens undersökningsområde till den verksamhet som kan iakttas på platsen innebär att studien i första hand inte inkluderar subjektiva upplevelser av, eller attityder till, biblioteket. Studien tar sin utgångspunkt i tesen att biblioteksrummet i sig självt är analyserbart även utan att subjektiva attityder till utformningen undersöks, trots att dessa till viss del framkommer vid intervjuer och dokumentanalys. Ytterligare har vi begränsat oss till iakttagelser av den aktivitet som sker i biblioteksrummets dagliga verksamhet. Vi har medvetet valt att inte observera på programpunkter då dessa under tidpunkten för studien inte har skett i de öppna bibliotekslokalerna.

1.3 Disposition

Vi har inlett med att introducera uppsatsens forskningsområde och bakgrund, följt av syfte, forskningsfrågor och avgränsningar. I härpå följande kapitel beskrivs uppsatsens teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning rörande rumsliga perspektiv på bibliotek. Detta är samlat under kapitelrubriken *Biblioteket i en rumslig kontext*, vilken inleds med en kortare översikt för begreppen *rum* (space) och *plats* (place). Därpå presenteras och beskrivs Henri Lefbvre's rumssyn och teori om *sociala rum*. I följande avsnitt presenteras forskning rörande rumsliga perspektiv på arkitekturs inverkan på sociala rum och följs av ett avsnitt som behandlar rumsliga perspektiv på hur biblioteket blir en producent av mening. Nästkommande avsnitt visar forskning som undersöker biblioteket som en plats för möten. För att placera studien i en mångspråkig kontext följer därefter ett kapitel som presenterar forskning rörande mångspråkig biblioteksverksamhet. Därpå presenteras uppsatsens metodologiska utgångspunkter, följt av en redovisning av det empiriska materialet. Analysen av det empiriska materialet följer sedan i en tematisk indelning, vilket avslutningsvis mynnar ut i att uppsatsens slutsatser sammanställs.

2. Biblioteket i en rumslig kontext

Vi kommer i detta kapitel introducera och förklara de två teoretiska utgångspunkterna som utgör uppsatsens grund. Dessa kan indelas i två huvuddelar; varav den ena utgörs av begreppen *rum* och *plats* och den andra Henri Lefebvres teori om produktionen av *sociala rum*. Begreppsparen rum och plats har utvecklats och brukats framför allt inom diciplinen kulturgeografi, men har även brukats inom andra dicipliner när rumslighet undersöks, såsom inom biblioteks- och informationsvetenskapen (Buchman & Leckie 2007; Johansson 2007). Vi inleder därför med en presentation av begreppsparet samt en kortfattad översikt över hur dessa har brukats, och brukas, inom kulturgeografien. Detta motiveras av att det skapar en grundförståelse för begreppen som läsaren kan ta med sig för att förstå dessa i en bibliotekskontext. Lefebvre är en teoretiker vilken frekvent återkommer inom rumsforskning. I nästkommande avsnitt presenteras Lefebvres rumssyn och teori runt produktionen av sociala rum, vilken utgör det teoretiska ramverk som uppsatsen i huvudsak baseras på. I de avsnitt som följer presenteras tidigare forskning, hämtat från flera olika dicipliner såsom arkitektur, kulturgeografi, statsvetenskap och biblioteks- och informationsvetenskap, som rör bibliotek och rumslighet. I avsnitt 2.3 presenteras rumsliga perspektiv gällande byggnader. Områden som berörs är hur rumslig utformning, estetik och arkitektur påverkar social interaktion. I nästkommande avsnitt ges en översikt av hur biblioteket kan fungera som producent av mening och hur detta blir avläsningsbart genom biblioteksbyggnaden och dess rum. Sedan följer ett avsnitt med en presentation över forskning om hur biblioteket som offentligt och socialt rum fungerar som mötesplats. Kapitlet avslutas med en konklusion som samlar upp huvuddragen den forskning som presenterats i kapitlet och återknyter detta till det teoretiska ramverket.

2.1 Rum och plats

Begreppsparet *space and place* används inom kulturgeografisk teoribildning för att studera det sociala livet ur ett rumsligt perspektiv. Inom kulturgeografi studeras kulturella, sociala, ekonomiska och politiska aspekter på människors och samhällens geografier (Gren & Hallin 2003 s. 11). Olsson och Vilhemsson (1997) definierar ämnet som följande:

(den) del av geografin som studerar hur människan och samhället använder, organiserar och formas av omvärldens resurser och förutsättningar. Geografiska variationer, lokaliseringsmönster och rumsliga flöden är centrala studiefält liksom samspelet mellan människa och miljö

(Olsson & Vilhemsson 1997, s. 62)

Vi har valt att använda den svenska översättningen till begreppsparet *space and place*, en översättning som är vanligt förekommande inom svensk litteratur på ämnet. *Space* och *place* kommer fortsättningsvis i uppsatsen att benämnas som *rum och plats*.

Att använda sig av rumskonceptet för att indela och förstå omvärlden har varit, och är centralt inom ämnet geografi och sedermera kulturgeografi. Detta menar Gill Valentine (2001), professor i geografi vid universitet i Sheffield. Begreppsanvändningen har haft en plats i forskningen sedan 1800-talet, men definitionen av det har skiftat i takt med geografiämnets utveckling. I förenklade ordalag kan rumssynen inom kulturgeografi sägas ha utvecklats från att ha varit inriktat på att söka och befästa skillnader till att försöka se samband. Fram till 1970-talet var forskningen starkt influerad av positivismen. Med hjälp av kvantitativa metoder förenade med en tro på universella spatiala lagar skulle forskningen kunna förutsäga och förklara mänskliga beteendemönster. (Valentine 2001 s. 2)

Under 1970-talet blev det positivistiska förhållningssättet inom kulturgeografin kritiserat, bland annat på grund av den dualistiska synen som åtskilde samhälle och rum. Inom radikalgeografin argumenterades istället för synen på rum som socialt konstruerat, där samhällets organisation fick en inverkan på rumsproduktionen och vice versa. Radikalgeografin var starkt influerad av marxistisk teori och förstod rum som en produkt sprungen ur socialt handlande. Genom att studera olika samhällens sätt att organisera och använda rum kunde forskningen förklara de processer genom vilka sociala skillnader blev till spatiala mönster av ojämlikhet. (Valentine 2001 s. 3)

Det växelspel som pågår mellan sociala processer och rumsliga förhållanden benämns inom kulturgeografin som den *socio-rumsliga dialektiken*. Denna typ av rumsanalys blir användbar för att förstå hur det rumsliga hänger samman med maktförhållanden. För att illustrera hur mikro-maktrelationer framträder genom rumsutformning låter forskarna Martin Gren och Per-Olof Hallin ett klassrum få utgöra exempel. Det finns tydliga makthierarkier i undervisningssammanhang. Hur lektionssalens rum är utformat bidrar till att upprätthålla denna maktordning. Eleverna är oftast placerade med ansiktet vänt mot läraren, som befinner sig längst fram i klassrummet, ibland upphöjd, vilket ger denne möjlighet att överblicka rummet. Läraren ser hela salen, kan påverka det som händer i den och har möjlighet att kommunicera med alla i rummet. Den rumsliga organisationen ger läraren en auktoritär position gentemot eleverna. (Gren & Hallin 2003 s. 16)

Tre för denna uppsatsen relevanta rumsuppfattningar inom kulturgeografin är *idealistisk rumsuppfattning*, *materiell rumsuppfattning* och *relationell rumsuppfattning*. Rummet inom den materiella rumsuppfattningen gäller rummet i fysisk konstruktion, medan den idealistiska rumsuppfattningen syftar till rummet som en mental konstruktion, beroende av personliga mentala föreställningar och hur vi relaterar till andra människor i sociala rum. (Gren & Hallin 2003, s. 86f) Den tredje rumsuppfattningen, den relationella, är en kombination av den materiella och den idealistiska rumsuppfattningen. Inom denna betraktas rummet som socialt konstruerat (Gren & Hallin 2003, s. 157). Detta innebär att en stad eller plats som ett relationellt rum innefattar "dess byggnader och infrastruktur och hur dessa är inbördes rumsligt relaterade till varandra samt i förhållande till stadens omgivning" (Gren & Hallin 2003, s. 87). Detta inkluderar även människors uppfattningar om rum och deras sociala relationer till varandra (Gren & Hallin 2003, s. 87). Rum uppstår genom människors sociala praktiker. I den relationella rumsuppfattningen har rummet en

egen betydande roll, vilket innebär att det redan integrerar icke-rumsliga processer såsom de av ekonomisk, politisk och social natur (Gren & Hallin 2003, s. 87). Ett bibliotek innefattar exempelvis de fysiska byggnaderna, den rumsliga utformningen av lokalen, organiseringen av beståndet och de sociala relationerna mellan besökare och personal. Den relationella rumsuppfattningen blir användbar för vår studie, eftersom den integrerar både fysiska och mentala aspekter på rum.

Begreppet plats, den andra delen av tvillingbegreppet, är även det centralt inom kulturgeografien. Plats har getts olika innebörd inom olika ämnesteoritiska diskurser, "plats har fått representera allt från punkter i ett geometriskt mönster (inom rumsvetenskapens kvantitativa geografi) till ett inneboende väsen(essens, inom den fenomenologiskt influerade kulturgeografien)" (Gren & Hallin 2003, s. 138). Begreppet plats, liksom rum definieras i samtida forskning som något socialt konstruerat. En ämnesteoritisk rådande uppfattning inom kulturgeografien är att plats definieras genom att ha unika egenskaper. Plats uppfattas ha något som kvalitativt skiljer sig från sin direkta omgivning, vilket gör att vi uppfattar den som avgränsad och annorlunda. Avgränsningen kan vara materiell eller symbolisk (Gren & Hallin 2003, s. 140f). Platsers identiteter är direkt kopplade till interaktion mellan människor eller mellan människor och materiella ting och är därför inte statiska i sin karaktär. En *plats* identitet är beroende av hur människor tolkar, förstår och associerar till platsen. Exempelvis kan en avgörande händelse på ett avgränsat geografiskt område få historisk betydelse och på så vis göra området till en historisk plats. Hos Lefebvre är begreppet plats i relation till rum en speciell form av socialt rum som uppstår genom att den namnges och associeras med vissa bilder och aktiviteter (Hubbard & Kitchin 2010, s. 6)

Begreppsparet rum och plats har under senare år kommit att mer frekvent brukas inom biblioteksforskningen. Ett exempel på detta är forskningsantologin *The library as a place* (2007) där begreppen placeras i en bibliotekskontext och används för att förstå bibliotekets funktion som socialt rum eller plats. John Buchman och Gloria E. Leckie visar på några nutida synsätt som undersöker biblioteksrummet ur olika teoretiska perspektiv. Utifrån marxistisk teori kan biblioteket tolkas som en del i det kapitalistiska samhällsbyggandet. Genusteori får stor betydelse för att visa på hur biblioteket som arbetsplats förstås och hur bibliotekarie som yrkesgrupp uppfattas. Med ett postmodernistiskt teoretiskt ramverk kan frågor om bibliotekets funktion som plats för argumentation, motstånd och inkludering/exkludering undersökas (Buchman & Leckie 2007 s. 12).

2.2 Lefebvre - produktionen av sociala rum

En av de första att benämna rummet som en social produkt och beskriva rummets tillblivelse, funktioner och varande i produktionstermer var den franske urbansociologen och filosofen Henri Lefebvre. Lefebvres teorier är orienterade mot marxistisk teori och grundtesen hans teorier framför är att rum är en social produkt och att sociala relationer i grunden är spatiala (Lefebvre 1991). Lefebvres teorier om rummet strävar efter att kombinera fysiska, mentala och sociala faktorer och överskrider därmed den inom forskningen tidigare rådande dualistiska rumsuppfattningen som endast innefattade det fysiska och mentala. (Lefebvre 1991, s. 11). Det Lefebvre kallar det sociala rummet är samtidigt en social formation, en

mental konstruktion och en levd plats, och dessa tre fungerar i relation till varandra. Genom att kombinera de olika modaliteterna i rummet söker Lefebvre exponera och ge förståelse för hur rum produceras (Lefebvre 1991, s. 16).

Hos Lefebvre är förståelsen för, skapandet och användningen av rummet grundat i en tids- och samhällelig kontext samt hur det samhället organiseras socialt. Vår förståelse för hur exempelvis en marknadsplats eller ett köpcentrum fungerar korresponderar mot en generell uppfattning om vilken specifik användning vi förväntar oss av platsen, vilken i sin tur uttrycker och legitimerar platsens spatiala praktik (Lefebvre 1991, s. 15) Rum är inte ett livlöst, statiskt objekt utan levande och föränderligt och för att förstå rum måste det utforskas som något som aktivt produceras. Sociala överenskommelser tingade av samhälleliga hegemonier och maktstrukturer producerar och reproducerar sociala rum. Ideologier och ägandeskap som ligger bakom rumsproduktionen påverkar rummets utformande samt människors beteende. Rummets ägandeskap, vem som ges tillträdet till det, hur stor andel rum som tilldelas olika personer och grupper, typer av aktiviteter som uppmuntras eller förhindras i rummet, är alla faktorer som reproduceras genom samhällets rumsproduktion. (Lefebvre 1991)

De (ibland outtalade) sociala överenskommelser som påverkar hur människor beter sig i det offentliga rummet benämner Lefebvre som rummets *spatiala ekonomi*. Den spatiala ekonomin uppmuntrar till viss interaktion mellan människor på specifika platser vilket genererar konsensus runt vilket beteende som ska brukas. Att gå gatan fram utan att attackera mötande personer, att hålla avstånd till andra eller att respektera tysta zoner är exempel på sociala konventioner som kommer till uttryck genom den spatiala ekonomin. (Lefebvre 1991, s. 56)

Lefebvre har utvecklat en triangulär begreppsmodell för att förstå hur rum skapas. *Det uppfattade rummet*, *det utformade rummet* och *det levda rummet*. *Det uppfattade rummet* är det som människor förnimmer genom vardagliga praktiker. Till detta räknas hur människor upplever rummet med sina sinnen; hur de ser och hör rummet samt fysiskt förnimmer och orienterar sig genom det. *Det utformade rummet* är det teoretiska och konceptuella rummet som styrs av stadsplanerare, arkitekter och andra maktinnehavare som påverkar rummets utformning. I *det utformade rummet* finns vad Lefebvre kallar *representationer av rum*, dessa är knutna till samband och hierarkier bakom produktionsmedlen, vilka påverkar föreställningarna om hur världen och rummet är ordnade. De är uttryck för ideologier och reproducerar de produktions- och maktförhållanden som finns i samhället. Exempel på representationer av rum kan vara kartor eller klassifikationssystem. *Det levda rummet* är hur rummet används av människorna, styrda av associativa bilder och symboler. Här inkluderas kognitiva aspekter så som människans fantasi och känslomässiga uppfattning. (Lefebvre 1991 s. 33, 38f)

Folkbiblioteket är en del i den offentliga stadsmiljön och Lefebvres teorier är därför intressanta att applicera på en studie av hur folkbiblioteket fungerar som socialt rum. Var folkbiblioteken är placerade i staden, dess (med ett fåtal undantag) kommunala ägandeskap, byggnadens arkitektoniska utformning och rumsliga organisation bildar ett nät av symboler och signaler som påverkar hur biblioteket förstås och används. Genom att observera folkbibliotekets rumsliga interna relationer kan biblioteket som

socialt rum förstås. Det som syns och representeras i det rumsliga i termer av tillträde, förbud, uppmuntrande eller beivrandet till vissa typer av aktiviteter, användargrupper, medietyper, funktioner samt interaktion mellan besökare visar på hur biblioteket som plats och rum förstås i samhället.

Lefebvres teorier har brukats inom flera forskningsfält (sociologi, kulturgeografi, statsvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap). Vi menar att det är förtjänstfullt för oss att använda oss av Lefebvres teorier då denna uppsats anlägger ett tvärvetenskapligt perspektiv. Den placeras genom sitt forskningsobjekt på ett närmast självklart vis inom biblioteksforskning, men rör sig till stor del på det kulturgeografiska fältet, då den undersöker bibliotekets funktion som socialt rum eller plats, hur denna funktion uppstår och vad det genererar för effekter i samhället.

2.3 Arkitektur och det sociala rummet

Att biblioteksbyggnadens arkitektoniska utformning får betydelse för hur dess användare uppfattar biblioteket som plats konstaterar arkitekturforskaren Abigail van Slyck (2007, s. 221) i sin artikel "Managing pleasure: library architecture and the erotics of reading". Byggnadens externa former, såsom grindar, trappor och portar, ger individen en uppfattning om bibliotekets tillgänglighet (eller brist därav). Dess storlek kan ha en imponerande effekt och dess former kan signalera samhörighet med liknande institutioner i samhället, såsom exempelvis skolbyggnader. Enligt arkitekturforskaren Daniel Koch (2004, s. 20f) är det genom att vissa former, spatiala strukturer och återkommande estetiska uttryck används som stadslandskapets byggnader blir igenkänningsbara. Byggnaders kulturellt kodade arkitektur, estetik och funktionella typer signalerar om deras användningsområden, betydelse i samhället och hur vi bör relatera till dem. Exempelvis kan människor, då de rör sig genom stadens miljöer, känna igen museer, skolor eller banker och förstå deras funktion via den information byggnaders utformning ger.

Den information som stadens rum signalerar får även betydelse för hur individer och grupper uppfattar sin plats i samhället och i den rådande ordningen. Detta menar Margaret Kohn (2003, s. 3f), professor i statsvetenskap. Arkitektur och spatiala system bildar en slags kuliss där sociala strukturer och maktförhållanden neutraliseras genom att egentligen föränderliga former uppfattas vara statiska. Denna kuliss blir något som individer och grupper i samhället förhåller sig till; spatiala former får funktionen av att integrera individer i en gemensam uppfattning av verkligheten, där de identifierar sin plats och förhåller sig till andra grupper utifrån denna. Detta menar Kohn gör att arkitektur producerar kroppsliga förhållningssätt (*eng. bodily practices*), ett begrepp hon lånat från Lefebvre; som skriver följande om rums inverkan på individen: "It reproduces itself within those who *use* the space in question, within their lived experience" (Lefebvre 1991, s. 137). Arkitekturen och rummen får således både betydelse för hur vi förstår deras funktion, men även vår egen roll i samhället. Enligt Lefebvre reproduceras de bakomliggande sociala maktförhållandena och produktionsmedlen i den rumsliga ordningen. Därför blir samhällsstrukturer och samhällsordning, både av idag och igår, utläsbara via städers och rums utformning. Lefebvre menar att rummet blir bärare av mening över tid genom vårt sätt att använda det, vårt sätt att diskutera det och uppfatta det; både medvetet och undermedvetet (Lefebvre 1991, s. 140ff). Ett tydligt och problembelysande exempel på hur den

rumsliga fördelningen reflekterar vårt sätt att organisera och förstå samhället är att se till det faktum att biblioteken i USA under det tidiga 1900-talet hade separata läsrum för färgade, vilket van Slyck visar i ett exempel från ett Carnegiebibliotek i Gainsville, Texas (Van Slyck 2007, s. 522).

Sambandet mellan arkitektur och mänskligt beteende har uppmärksammats inom flera forskningsdiscipliner. Framför allt under 1970-talet uppmärksammades det inom feministisk kritisk forskning av arkitekter, stadsplanerare och geografer hur patriarkala strukturer kunde anses produceras och reproduceras genom levnadsmiljöer skapade av människor. Forskning visade på hur den fysiska utformningen av människors hem kunde avläsas som kartor över de sociala strukturer och värderingar som låg bakom produktion av hemmen. Genom att se vem som var tillåten att uppehålla sig på vilken plats och vilket beteende och aktiviteter som ansågs vara lämplig för den som befanns sig på platsen blev sociala strukturer synliga. (Valentine 2001, s. 64f).

Även estetiska uttryck är signifikanta och oundvikliga medproducenter till mening inom arkitektur (Koch 2004, s. 24). Estetiska uttryck såsom färgval, material och dimensioner väcker känslor och associationer till konst, kultur och arkitektur hos betraktaren och ger på så vis platsen karaktär (ibid.). Medhåll för detta återfinns i en artikel från *Biblioteksforschung und Praxis* där Simon Herrman (2011) skriver om hur biblioteks estetik påverkar hur platsen upplevs. Herrman exemplifierar med hur stora ljusinsläpp i offentliga miljöer kan göra att människor upplever platsen som trivsam och stannar kvar längre på platsen. Ljus förhöjer rummets färger och kan göra det lättare att orientera sig i rummet. Färgval kan signalera trender och modernitet. Vågade val kan få den en gång moderna platsen att verka omodern. Materialval till diskar, bord och bokhyllor påverkar besökaren på en optisk så väl som haptisk nivå. Trä avger fysisk värme och kan ge en ombonad känsla, medan metall, i sin tur, signalerar kyla och en teknikorierad miljö. Genom de associationer som de estetiska uttrycken ger är det rimligt att anta att de påverkar människor på den nivå som Lefebvre kallar det levda rummet, där mentala föreställningar och känsloliv spelar en väsentlig roll. Därför kommer vi att ta hänsyn till estetiska uttryck och materialval i analysen av den fysiska utformningen.

2.4 Rumsliga perspektiv på biblioteket som producent av mening

Att platsers rumsliga utformning och interna logik uppstår ur existerande föreställningar om samhället och samhällelig ordning är en hållning som ligger till grund för arkitekturforskaren Daniel Koch (2004) i hans licentiatavhandling, där han har undersökt hur spatiala system hos tre olika svenska stadsbibliotek producerar mening genom vardagliga praktiker. Fokuset för hans studie är att förstå hur synen på hur idén om kunskap som koncept representeras via bibliotek. Genom att läsa och analysera biblioteksbyggnaderna och rumsstrukturen är det möjligt att förstå hur synen på kunskap utvecklats. Idag ses kunskap, enligt Koch, som något flytande: en process, snarare än något som går att kapsla in och förpacka i böcker eller innanför fyra väggar. Kunskap är inte längre något som återfinns i böckerna utan via böckerna och social interaktion. Böckernas symboliska värde har däremot stärkts i

utvecklingen. De *representerar* kunskap istället för att utgöra källan för den. Bibliotekens fokus har därför skiftat från att vara orienterat mot boken till interaktion mellan människor. Detta märks, menar Koch, inte bara genom att sociala utrymmen, såsom caféer och studieplatser, har fått en starkare position, utan även i hur biblioteket fördelar sina bokhyllor för att skapa utrymmen för social interaktion. De spatiala systemen leder människor till varandra, till ytor där de exponeras för möten. Historiskt fanns ett behov av kontroll hos biblioteket och detta tog sig uttryck genom fysisk kontroll av artefakter och människor. I den rumsliga utformningen fungerade bland annat flaskhalsar¹ i planlösningen som platser för övervakning. Öppnare planlösningar har idag ersatt den fysiska övervakningen från personalen med social kontroll i rummet. Slutligen definierar Koch hur olika delar av kunskap skiftat positioner inom kunskapsorganisatoriska system. Relationer mellan olika ämnen växlar, och så även i den rumsliga utformningen. Koch exemplifierar detta med ämnet historia, som tidigare varit starkt knutet till naturhistoria och teknologi, för att idag ha närmat sig juridik och statsvetenskap. (Koch 2004, ss. 152-154)

Koch utvecklar för sin studie en metodologi starkt influerad av Lefebvres rumsteorier men även av *space syntax*. Space syntax utvecklades av professorerna Bill Hillier och Julienne Hanson under 1970- och 80-talen som ett verktyg för arkitekturstudenter att kunna simulera de sociala effekterna av deras design.² Space syntax har sin grund i teorier vilka rör rum som något föränderligt. Med detta menas att delarna i ett system definieras genom deras relativa positioner till varandra. Dessa relativa positioner mäts i olika föränderliga steg. Delarnas individuella egenskaper definieras inte enbart utifrån delarna själva utan påverkas även av deras position i systemet i sin helhet. Basen för space syntax är relationerna mellan olika föränderliga rumsliga system och hur de används av människor (Koch 2004, s. 45f). För att förstå hur mening produceras utvecklar Koch utifrån detta tre nivåer vilka rör hur rum distribueras på olika sätt. Rum blir uppdelat i tre olika ”delar” eller *modes of production: fördelning av rummet* (distribution of space), *fördelning i rummet* (distribution in space) och *fördelning genom rummet* (distribution through space) (Koch, 2004, s. 29).

På nivån *fördelning av rummet* kan spatial logik ses som både representationer och producerande krafter av sociala relationer och sociala strukturer. Sättet rum systematiseras på reflekterar en tanke om hur samhället, kunskap eller makt bör vara eller är ordnat inom organisationen eller institutionen som byggnaden eller systemet innehåller (Koch 2004, s. 30). Tankarna om att arkitektur och rums sociala dimensioner reflekterar på vilket sätt kontakt mellan människor uppmuntras eller förhindras återfinns även hos Margret Kohn (2003, s. 4). Fysiska avgränsningar, så som hur sittplatser arrangeras i ett rum eller hur en mur stänger ut (eller in) personer från ett avgränsat område är, enligt Kohn, exempel på hur rummets utformning kan påverka mänskligt handlande. Även Abigail Van Slyck (2007, s. 221) menar att bibliotekets interiör blir avgörande för vilken interaktion, både mellan människor och mellan böcker och människor, som är möjlig. Poetiskt beskriver Van Slyck hur inredningen tillsammans med planlösningen på ett bibliotek utgör en sorts scenografi som uppmuntrar till agerande i vissa givna roller. (ibid.)

¹ Arkitektonisk term som syftar till en avsmalning av rummet, ofta där man passerar kontinuerligt. (Koch 2004, s. 154)

² Se vidare: Hillier B. and Hanson J. (1984), *The Social Logic of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.

Följande nivå kallar Koch *fördelning i rummet*. Spatiala relationer mellan människor och artefakter markerar deras sociala relation, deras status och deras antagna användningsområde (Koch 2004, s. 31). Exempelvis indikerar den spatiala ordningen av böcker i en bokhylla, deras relativa placering i rummet eller i ett klassifikationssystem vad de innehåller och hur de relaterar till varandra och vilka relationer som är viktigare än andra. Koch menar att hur, och efter vilka principer, dessa artefakter organiseras får betydelse för vilken mening, status och betydelse både artefakterna och det rum där de placeras i tillskrivs; det säger något om den avsiktliga intentionen med användandet (ibid.). Organisationsprinciperna informerar sin användare om vem eller vad artefakterna skall användas i relation till eller hållas separerade från (Koch 2004 s. 118). Som ett resultat kan den spatiala ordningen av böcker ge en bild av hur kunskap och litteratur (och världen) är uppbyggd, hur delar av den är relaterade och hur vi ska relatera till den (Koch 2004, s. 31).

Den tredje och sista nivån Koch talar om är *fördelning genom rummet*. Sociala relationer är relaterade till interaktion eller icke-interaktion. Det är genom rörelse och varande som relationsmönster byggs upp mellan människor och byggnader. Koch menar att det är viktigt att påpeka att utbyte av mening, värderingar eller idéer inte måste vara medvetet eller aktivt. Signaler till andra kan skickas genom exempelvis handlingar, beteende, kläder och andra koder – vilka alla skapar mening. Signalerna som skickas ut kan kallas för *performativ mening* – vilken produceras i samspel mellan hur byggnad och människor uppträder tillsammans. Också *fördelning av och i rummet* kan sägas vara performativa. Sättet på vilket något används, det spatiala beteendet, skapar mening av rum. Nya platser med många nya människor att träffa skapar en ny referens, vilket i sinom tid bygger ett mönster av relationer som är förlagda och inbäddade i *sociala rum*, vilket i sin tur ger detta rum sin identitet och sin mening. Denna mening kan sedan analyseras genom att först analysera det spatiala beteendet. (Koch 2004, s. 31f)

Det Lefebvre kallar *representationer av rum* går att skönja i bibliotekets organisering, både rumslig och kunskapsorganisatorisk, av beståndet. Detta rör sig till stor del på Kochs nivå *fördelning i rummet*. Det är för att göra sitt bestånd återfinnbart för användarna som biblioteket katalogiserar, namnger och grupperar sitt innehåll. I denna fördelning, som sker både i rummet och i bibliotekskatalogen, framträder således förhållningssätt som återspeglar samhälleliga strukturer. Detta kan ta sig i uttryck genom det systemet synliggör, hur det rumsligen organiseras och relateras till invidstående ämnen, men även i det som förbises av systemet. Biblioteks- och informationsforskaren Hope Olson (2001, s. 640) menar att användandet av ett klassifikationssystem konstruerar ett begränsat system av representationer av information. Olson menar att klassifikationssystemet ger sken av att vara transparent; det verkar objektivt och universellt applicerbart men döljer det som exkluderas med sin påstådda neutralitet. Ett exempel på hur klassifikationssystem kan osynliggöra visar Karin Pettersson (2001, s. 58) i sin masteruppsats om hur representationen av den heterosexuella mannen inom SAB-systemet osynliggör kvinnor och producerar och reproducerar en mansnorm. Pettersson menar att kunskapsorganisatoriska system är socialt konstruerade och reflekterar den samtids, den plats och det samhälle ur vilka de ursprungligen har konstruerats. Detta gör dem statiska till sin karaktär och kan

därför inte korrespondera med den ständigt föränderliga omvärld de ger sken av att avspegla.

Rumslig organisation kan sägas bygga på en idé om en tänkt användare och hur man för denne tillgängliggör material på ett återfinnbart sätt. Vilka val biblioteket gör får konsekvenser för hur materialet används och hur biblioteket upplevs som plats. Paulette Rothbauer (2007), kanadensisk biblioteksforskare, visar på hur rumslig organisation i förhållande till användarens anonymitet får konsekvenser för biblioteket som plats för HBTQ-personer. Rothbauer grundar sin syn på rum i att den har en aktiv roll i produktion och reproduktion av sociala identiteter och hur sociala identiteter, koder och relationer utgör förutsättningar för skapandet av symboliska rum (Rothbauer 2007, s. 101). Hon menar att bibliotek förutsätter att tjänsterna riktade mot HBTQ-personerna måste anonymiseras eller osynliggöras för att skapa en trygg miljö där användaren inte riskerar att utsättas för hån eller dömande blickar från andra besökare. Osynliggörandet kan exempelvis ske genom att hyllor med HBTQ-litteratur placeras på diskreta platser i lokalen eller att de saknar för användarna relevant ämnesordsuppmärkning. Rothbauer menar att biblioteket genom att anonymisera tjänsterna identifierar HBTQ-personerna som tysta, rädda och "i garderoben" (Rothbauer 2007, s. 107). Anonymiteten, som förvisso kan möjliggöra utforskande för användaren av litteratur runt "normkänsliga" ämnen befäster samtidigt normen, här heteronormen, och återskapar det symboliska rummet av "att vara i garderoben" (Rothbauer 2007, s. 113).

2.5 Biblioteket som mötesplats

Buchman och Leckie (2007) visar i inledningen till forskningsantologin *The library as a place* att biblioteket som inslag i ett övergripande kulturellt rum varit allmänt förekommande i de flesta samhällen och tidsperioder, men att bibliotekets roll som kulturell, symbolisk och intellektuell meningsbärare har varierat. En vanlig förståelse av bibliotekets roll i samhället är att det är en plats där offentliga möten och samtal kan uppstå, vilket har lett till studier om bibliotekets funktion som offentlig mötesplats och socialt rum. Detta synsätt tar avstamp i Habermas teorier om det offentliga rummet som en arena för att föra samtal vilket lägger grunden för det demokratiska samhället (Buchman & Leckie 2007 s. 13ff). Enligt Alvesson & Skjöldberg menar Habermas är det kommunikativa handlandet en grundläggande aspekt av social interaktion i samhället och den ideala samtalsituationen möjliggörs enkom om "det föreligger för alla möjliga deltagare en symmetrisk fördelning av chanser att tillämpa talhandlingar" (Alvesson & Skjöldberg 2008, s. 187).

Detta synsätt återfinns bland annat hos norske biblioteksforskaren Ragnar Audunson (2005:2012). Han menar att demokrati och tolerans förutsätter arenor för offentliga samtal där människor med olika bakgrund och intresseområden möts. För att utveckla tolerans och förståelse är det viktigt att människor konfronteras med andra människor som är av andra idéer och åsikter (Audunson 2005 s. 434). Audunson menar att samhället går mot två oundvikliga utvecklingar, det digitala och det mångkulturella, vilka båda är fulla med positiva möjligheter för samhället att ta del av (Audunson 2012, s. 44). Människor är sociala varelser som söker sig till andra människor även för att utföra aktiviteter som med lätthet hade kunnat utföras i ensamhet, exempelvis att gå till biografen för att se på film. Särskilt kultur får oss att söka oss utanför hemmet. Dock, menar Audunson, söker vi oss primärt till människor som redan är

som vi – på *högintensiva mötesplatser*. Högintensiva mötesplatser innebär arenor där människor kan leva ut sina intressen och värderingar tillsammans. Exempelvis om en kristen person går till sin lokala kyrka. I storstäder sker detta frekvent trots en ofta stor blandning av etniciteter, kulturer och andra tillhörigheter. Detta på grund av den stora valfrihet och möjlighet att nischa sig som finns där (Audunson 2012, s. 46f). Lågintensiva mötesplatser innebär istället arenor där människor exponeras för andra intressen och värderingar än de som de själva delar. Den lågintensiva mötesplatsen kännetecknas av att den i låg grad är formellt strukturerad – det är en plats där olika typer av aktiviteter kan utspela sig. Ett fungerande samhälle förutsätter tillit mellan människor, något som lågintensiva mötesplatser bidrar till (Audunson 2012, s. 44f).

En mötesplats kan vara både hög- och lågintensiv på samma gång. Ett exempel är körer där människor med många olika bakgrunder och värderingar kan mötas genom det gemensamma intresset för sång (Audunson et al 2011, s. 46). Bibliotek är en annan sådan plats, där människor med liknande erfarenheter kan träffas och umgås, samtidigt som det är en plats där människor exponeras för personer med andra intressen och värderingar. Audunson menar att biblioteket är en av de få lågintensiva mötesplatser vilken kan vara fortsatt viktig under hela livet, då platsen inte förutsätter en viss ålder för att personer skall kunna vistas där. (Audunson et al 2011, s. 55)

Det som Audunson beskriver som lågintensiva mötesplatser ligger nära begreppet *third place*, vilket myntades av den amerikanske sociologen Ray Oldenberg i boken *The great good place* (1989). I boken studerar Oldenberg flertalet publika platser där människor möts och kan åsidolägga göromål som har med hemmet (*first place*) eller arbetet (*second place*) att göra. Oldenberg menar att dessa ställen är platser där demokratins gräsrotter kan odlas eftersom de i sin egenskap att vara öppna för allmänheten är inkluderande till sin karaktär (Oldenberg 1989, s. 24). Begreppet har sedermera vidareutvecklats, bland annat av Homi K. Bhabha, professor i engelsk och amerikansk litteratur vid Harvard university, som talar om *third space* i en postkolonial kontext. Enligt Bhabha är *third space* ett postkolonialt fenomen som uppstår när olika konceptuella/förställande scheman³ möts på samma plats (Bhabha 1994 s. 50). Bhabha menar att mening produceras i kommunikationen mellan olika innehavare av scheman, utrymmet som bildas dem emellan blir ett spelrum för nya förståelser av kultur – ett *third space*. Hos Bhabha är *third space* således inte ett fysiskt avgränsat rum, utan ett konceptuellt. Med tiden kommer mötet mellan de två ramverken att kombineras och separeras in i nya scheman, vilka skapar nya gemensamma sociala rum. Mötet behöver på intet sätt vara jämlikt. I ett rum där maktfördelningen mellan olika konceptuella scheman är obalanserade måste innehavaren av det ”svagare” schemat genom motstånd, anpassning eller andra metoder förhandla om sin identitet. Detta sker exempelvis om en kultur och dennas konceptuella schema dominerar ett utrymme. Innehavaren av ett konceptuellt schema som ”avviker” från det dominerande, måste då förhandla om sitt utrymme och sin identitet i den större dominerande kulturen. Denna förhandling sker i *third space* och bygger nya scheman (Bhabha 1994, ss. 50-56). För Bhabha är *third space* en möjlighet till meningsfull kontakt mellan kulturer och personer. Det ger möjlighet för människor med mindre social eller politisk makt att ändå influera och påverka rum

³ Ett konceptuellt schema innehåller de upplevelser och erfarenheter en individ ackumulerat under sin livstid. Se vidare Homi K. Bhabha ”The location of culture” (1994).

genom att göra motstånd mot dominanta kulturer. Oldenberg och Bhabha använder samma begrepp och utgår från samma grund, men med något olika betydelse. Vi kommer därför att använda begreppet i två olika sammanhang i analysen, för att belysa våra resultat från olika vinklar.

Att biblioteket innehar en funktion som demokratisk plats ges medhåll av de danska biblioteksforskarna Jochumsen, Hvenegaard Rasmusen och Skot-Hansen. De menar att bibliotekets samhällseliga legitimitet har kommit att förändras på grund av trender i samhället, såsom avtraditionalisering och globalisering (Jochumsen, Hvenegaard Rasmusen & Skot-Hansen 2012 s. 588). Utifrån detta har de tagit fram en modell över bibliotekets spatiala funktioner. I modellen placeras biblioteket som plats för möten som en viktig del (Jochumsen, Hvenegaard Rasmusen & Skot-Hansen 2012, s. 589). Med biblioteket som mötesplats menar de att biblioteket skall vara en öppen, offentlig plats där människor möter andra människor, som både liknar och inte liknar dem själva, menar Jochumsen, Hvenegaard Rasmusen & Skot-Hansen. Detta kan ske genom att biblioteket tillhandahåller mötesplatser både av spontan art såsom caféer eller tidningsrum eller av mer organiserad karaktär där biblioteket bjuder in till samtal eller föreläsningar. (Jochumsen, Hvenegaard Rasmusen & Skot-Hansen 2012, s. 592)

Bibliotek kan vidare vara mötesplatser på andra sätt än fysiska interaktioner på platsen. Marja Johansson (2007) gör i sin masteruppsats en fallstudie av ett musikbibliotek, Bibliotek 10 i Helsingfors. Hon utgår från Lefebvres teoretiska perspektiv i en rumslig studie av biblioteket. Av studien drar hon följande slutsatser angående social interaktion på biblioteket: hon kan se att, med stöd i tidigare forskning, den rumsliga utformningen på Bibliotek 10 påverkar möjligheter till och producerar möten mellan dess besökare, på så vis att rummets utformning leder besökarna till varandra; gör dem synliga för varandra. Bibliotek 10 är till sin karaktär teknikorienterat, tekniska redskap och media är på flera sätt integrerat i rumsmiljön. Detta gör, menar Johansson, att biblioteket kan ses som en plats som karakteriseras av *simultana rum*. Simultana rum är något karakteristiskt för nätverkssamhället. Människor rör sig inte bara på fysiska platser utan kan samtidigt befinna sig, via Internet, i virtuella rum, så som sociala medier. Till rumsöverskridande aktiviteter räknar Johansson även att lyssna på musik i hörlurar och att tala i telefon. (Johansson 2007, ss. 64-70)

För att undersöka rumsliga aspekter på bibliotek finns olika metoder. Forskaren Francine May (2011) skriver i artikeln "Methods for Studying the Use of Public Spaces in Libraries" om olika metoder för att undersöka detta. Rumsliga studier av biblioteket (av May kallade "use-of-space studies") undersöker bland mycket annat om, och hur, biblioteket fungerar som mötesplats i olika typer av geografiska områden, vad som händer när biblioteket ligger i anslutning till exempelvis ett café och vilka eventuella skillnader som finns mellan bibliotek och stora bokhandlar. Use-of-space studier rör vanligtvis inte de digitala miljöerna. Däremot ger det en analys av bibliotekets resurser och hur de är kopplade till det fysiska rummet, som bord och sittmöbler. Forskningen tittar exempelvis på hur besökare använder sig av bibliotekets hyllsystem för att söka efter böcker, och ger således en snabb inblick ("snapshot") i vissa aspekter av användning av, och mening med, biblioteket. Observation som metod vid use-of-space studier har blivit vanligare från år 2005 och framåt. Både deltagande och icke deltagande observationer har använts för att

exempelvis undersöka och jämföra aktiviteter hos bibliotek och bokhandlar. Observation har också använts i studier där det undersöks huruvida studenter använder sitt universitetsbibliotek, eller hur folkbibliotek fungerar som mötesplats för exempelvis stickjutor och klädbytdagar. (May 2011, ss. 356-360)

2.6 Konklusion

När vi nu har presenterat de teoretiska utgångspunkterna och tidigare forskning med relevans för studien kommer här kort sammanfattas huvuddragen i det som presenterats.

Inledningsvis presenterades de kulturgeografiska begreppen rum (space) och plats (place). Presentationen av begreppsparen rum och plats ger en teoretisk förståelse för Lefebvres sociala rum, vilken introduceras i följande avsnitt av teorin. Lefebvre anlägger en marxistisk rumssyn där rummet förstås som en social produkt. Utifrån Lefebvres teorier producerar och reproducerar rumsliga relationer sociala strukturer och maktförhållanden, vilka kan avläsas i termer av ägandeskap av rum, rumslig fördelning samt tillåtelse och förbud i rummet. Det blir därför relevant att undersöka sambandet mellan arkitektur och sociala rum. Vi fortsätter därför med att behandla forskning som visar på hur arkitektoniska och estetiska faktorer inverkar på platsers användning. Hus är producerade av människor och därför inte neutrala behållare utan återspeglar idéer om hur samhället ska organiseras och användas. Detta gäller även för biblioteksbyggnader, vilket gör dem till bärare av mening och symboler. Symboler och mening är föränderliga över tid, vilket arkitekturforskaren Daniel Koch visar på. Detta kan studeras genom att avläsa biblioteksbyggnader från olika epoker. För att undersöka detta använder sig Koch av tre nivåer för hur rummet och dess funktioner och artefakter fördelas. Lefebvres rumsteorier och Kochs nivåer av fördelning av, i och genom rum anknyter till varandra och fungerar därför som en teoretisk bas för uppsatsens analys.

I kapitlets avslutande avsnitt ägnas fokus åt forskning som rör biblioteket som offentligt rum. Mycket av denna forskning grundar sig på Habermas teorier om offentliga rum som arenor för kommunikativt handlande. Det görs för att uppsatsens fokus ligger i att koppla samman biblioteks rumsliga utformning med idén om biblioteket som mötesplats, och stycket ger således en teoretisk grund att stå på i analysen gällande hur mötesplatser uppstår och fungerar.

Denna uppsats förutsätter att det finns ett samband mellan rummets placering, utformning och organisation och de aktiviteter och beteenden som kan observeras i rummet. Även antagandet att rummets utformning står i relation till det sociala sammanhang och den verksamhetskontext som det befinner sig i är en utgångspunkt för uppsatsen. Forskning om bibliotek som sociala rum rör sig på en förhållandevis generell nivå, och gäller därför folkbibliotek i stort. I och med vårt forskningsobjekts unika egenskaper som internationellt bibliotek flyttar vi in ämnet i en mer specifik kontext. I nästa avsnitt följer en översikt av den forskning som rör biblioteket som plats för mångspråkighet och som leder oss fram till det specifika forskningsfält där denna uppsats placerar sig.

3. Biblioteket i en mångspråkig kontext

I kapitlet presenteras tidigare forskning relaterad till arbetet med mångspråkig biblioteksverksamhet och biblioteket som plats för mångkulturalitet. Vår studie av Internationella biblioteket placerar sig till viss del inom detta forskningsfält, då vi ur ett rumsligt perspektiv undersöker hur biblioteket blir en plats för mångspråkighet och mångspråkiga möten. Vi inleder med en problematisering av begreppet mångkultur. Denna följs av en kort historisk översikt över hur utvecklingen av hur mångspråkighet i Sverige har växt fram. Därefter presenteras forskning över hur biblioteket i egenskap av att vara en mångspråkig verksamhet och mötesplats kan fungera som en plats för integration. Avslutningsvis presenteras forskning som handlar om mångspråkig kompetens inom biblioteksverksamhet.

3.1 Bakgrund

Den norske biblioteks- och informationsvetenskapsforskaren Ragnar Audunson forskar återkommande om bibliotek och mångkultur. När han definierar mångkulturalism utgår han från ett vidare begrepp än det som ofta hänсыftas i dagligt tal, använt av media och politiker, då refererande till kulturella influenser från flyktingar och invandrare. Enligt Audunson är den allmänt använda definitionen för snäv och han argumenterar för att det även finns kulturella klyftor som beror på bland annat generationsmässiga, sociala eller utbildningsmässiga skillnader (Audunson 2005, s. 430). För att diskussionen om mångkultur skall bli givande bör även dessa innefattas i begreppet. Vi menar att begreppet mångkultur är svåränvänt på grund av den tvetydighet som vilar över ordet. Det faktum att vi talar olika språk gör *mångspråkighet* till ett mer neutralt begrepp att formulera sig runt. Vi har därför medvetet valt att undvika begreppet *mångkultur* och istället använda oss av begreppet mångspråkighet. Dessa två begrepp är inte direkt synonyma, men i den bibliotekskontext som uppsatsen befinner sig i kan mångspråkighet fungera som ett alternativ, då bibliotek arbetar nära språk och dialog.

Universitetslektorn och forskaren i svenska som andraspråk, Tore Otterup (2014), skriver att tillförsel av nya språk i Sverige har dokumenterats i flera omgångar från 1300-talet och framåt. I modern tid har de språk som talas i Sverige framför allt påverkats av arbetskraftsinvandring. För att möta efterfrågan på arbete efter andra världskriget slut krävdes fler arbetare, och det skedde en stor rekrytering av utländsk arbetskraft från bl.a. Italien, Ungern, Österrike, Grekland, Tyskland och Belgien. Med arbetarna följde också språken. Från 1970-talet har arbetskraftinvandringen minskat på grund av ändrade regler för utomnordiska arbetare. Istället har språk tillkommit från flyktingar från krigsdrabbade områden som exempelvis Libanon, Afghanistan och Somalia. Alla dessa språk som tillkommit under de senaste drygt 50 åren har

blivit etablerade bredvid svenskan och de inhemska minoritetsspråken. På detta sätt kan Sverige sägas vara ett mångspråkigt land, menar Otterup. (Otterup 2014, s. 16ff)

Svensk biblioteksverksamhet har sedan 1950-talet i liten skala arbetat med mångspråkighet. I takt med den ökade invandringen har arbetet fortsatt och ska i någon mån förekomma på alla svenska biblioteket. Enligt §5 i svensk bibliotekslag (Bibliotekslagen 2013:801) har alla bibliotek inom det svenska biblioteksväsendet ett uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet till andra språkgrupper än den svenska, bland annat genom att tillgängliggöra litteratur på andra språk. Det är inte bara på nationell nivå som uppdraget runt mångspråkig biblioteksverksamhet finns formulerat. International Federation of Library Associations (IFLA) är den största och mest omfattande oberoende biblioteksorganisationen i världen. Deras målsättning är bland annat att verka för och stödja tillgången till biblioteks- och informationstjänster av hög kvalitet och standard (IFLA u.å.). I IFLA:s mångkulturella biblioteksmanifest (2008) beskrivs hur samhället blir alltmer heterogent och att biblioteken i egenskap av förmedlare av kunskap och information för alla, därför bör verka för en kulturell och språklig mångfald. I manifestet listas principer och uppgifter för att vägleda biblioteken, såväl som att beskriva kärnan i biblioteksverksamheten. Manifestet beskriver bland annat att personalen ”bör återspegla det omgivande samhällets kulturella och språkliga karaktärsdrag, detta för att garantera kulturell medvetenhet, representera det samhälle som biblioteket betjänar samt uppmuntra till kommunikation.” (IFLA 2008).

I en masteruppsats från 2008 undersöker Anna Gustafsson Chen och Tatiana Soares om mångspråkig biblioteksverksamhet när den åtskiljs från resterande verksamhet fungerar som ett verktyg för integration och samsyn, eller blir till en faktor som genererar utanförskap. Studien tar sin utgångspunkt i Internationella bibliotekets verksamhet, vilken inte innefattar skolspråken eller de nationella minoritetsspråken⁴. För att besvara frågeställningen gjordes en surveyundersökning med användarna av biblioteket. Syftet med surveyundersökningen var att få fram uppgifter om vilka som använde biblioteket, för att därigenom sluta sig till ifall biblioteket hade en heterogen användargrupp, vilket skulle kunna tyda på att biblioteket fungerar som en integrerad plats. Surveyundersökningen fokuserade därför på faktorer som ålder, språk, ursprungsland, utbildningsnivå, skäl till att besöka biblioteket och attityder gentemot verksamheten (Gustafsson Chen & Soares 2008, s. 2). Resultaten visade på att bibliotekets användare är en diversifierad grupp, där en högre andel än förväntad andel är etniska svenskar eller personer som talar svenska flytande. Av detta drar författarna slutsatsen att Internationella biblioteket är en verksamhet som bidrar till integration och befrämjar möten mellan olika språk och kulturer (Gustafsson Chen & Soares 2008, s. 62).

3.2 Den mångspråkiga mötesplatsen

I artikeln “The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places” undersöker Ragnar Audunson (2005) hur ett ramverk för att utforska och diskutera folkbibliotekets roll som en lågintensiv

⁴ I de svenska minoritetsspråken ingår; finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (SFS 2009:724).

mötesplats i ett mångkulturellt och digitalt samhälle kan skapas. De digitala möjligheterna i dagens samhälle skapar platser där kulturella uttryck kan synliggöras. Audunson menar att en av informationssamhällets stora fördelar är just potentialen att möta nya personer att kommunicera med. För att detta skall hända, menar Audunson, behövs dock ett aktivt ställningstagande för att skapa platser där mötena kan ske. I ett samhälle finns otaliga högintensiva platser, som har sin grund i gemensamma intressen mellan individer, vilka är viktiga för att ge engagerade medborgare. Dessa platser kan dock, trots att de inom sig själva innebär en samhörighet, i ett mångkulturellt samhälle även fragmentera samhället och dela det i olika grupper. Som vi kan se i avsnitt 2.5 menar Audunson att demokrati i ett mångkulturellt samhälle är beroende av lågintensiva mötesplatser på vilka människor med skiftande bakgrunder och erfarenheter kan möta varandra. Grundstenen i demokrati är tolerans, menar Audunson, och tolerans skapas genom att olika typer av människor exponeras för varandra. Folkbiblioteket är en sådan plats för exponering och i och med samhällets digitala möjligheter ges en chans för biblioteket att stå i framkant för att vara en lågintensiv mötesplats där mångkulturen existerar och demokrati kan utvecklas. (Audunsson 2005, ss. 429-437)

I en studie från 2011, "Public libraries: A meeting place for immigrant women", undersöker Ragnar Audunsson tillsammans med forskarna Sophie Essmat och Svanhild Aabø (2011, s. 220ff) folkbibliotekets betydelse som mötesplats för en grupp invandrarkvinnor. För att besvara hur gruppen upplevde biblioteket som mötesplats användes intervjuer som metod. Som utgångspunkt för studien tjänar antagandet om biblioteket som en plats där stora grupper av människor från skilda bakgrunder möts och som en institution som ger utrymme till ett brett spektra av kulturella och litterära uttryck, både från minoritets- och majoritetskulturer, och att biblioteket utifrån dessa förutsättningar torde ha goda möjligheter att bli ett samhällsligt verktyg i arbetet för integration. Detta antas ske genom att biblioteket blir en plats där socialt kapital kan inhämtas, både för att de kan överbrygga informationsglapp för invandrare i en ny samhällsmiljö men även för att de kan tillgängliggöra kontakt med det egna kulturella ursprunget. Resultaten av undersökningen visar att biblioteket fyller en viktig funktion då det av respondenterna upplevdes som en plats för att bygga broar till, och hitta kunskap om, en ny kultur. Tesen att bibliotek utgör platser för att förvärva socialt kapital understöds således av resultaten. Vidare visar resultaten att biblioteket uppfattas som en trygg plats där flera olika aktiviteter kunde utföras. Många av respondenterna uppgav att biblioteket fungerade som en mötesplats för träffar med landsmän såväl som med andra.

Professorn Debra Cooper (2007 s. 28ff) menar i likhet med Audunson att biblioteket erbjuder en plattform för olika kulturella intryck. Där finns möjligheten att både upptäcka nya och återvända till bekanta dokumenterade kulturarv från hela världen. Cooper skriver i sin artikel "Sustaining language diversity: the role of public libraries" att av de drygt 6000 språk som talas i världen är ungefär hälften på väg att försvinna. Biblioteket är ett viktigt verktyg för att bevara och erbjuda artefakterna för språkliga kulturarv, och kan ske såväl litterärt, fysiskt, elektroniskt som oralt menar Cooper. Exempelvis genom sagostunder, författarträffar, olika medieinköp eller att erbjuda en bibliotekshemsida på flera olika språk. Cooper tar i artikeln särskilt upp ett initiativ kallat *Queensland Stories* i Australien, vilket innefattade insamlade berättelser från individer med olika bakgrunder och språkkunskaper. Dessa berättelser

visades upp i olika typer av medier och bidrog till att levande- och synliggöra olika kulturer.

Att biblioteket är en plats i samhället där människor med olika bakgrund möts bekräftas på flera håll i forskningen. Forskaren och sociologen Mikael Stigendal undersöker i sin studie *Biblioteket i samhället: en gränsöverskridande mötesplats?* (2008) i vilken mån biblioteket kan producera möten och vilka barriärer som finns. Han har genomfört intervjuer med bibliotekarier på folkbibliotek i Skåne med fokus på biblioteket som plats för möten mellan människor som lever i det han kallar innanförskap och utanförskap. Stigendal menar att bristande kunskaper i det språk som gäller i den språkkontext som en person befinner sig i tydligt kan markera ett utanförskap. Stigendal konstaterar att begreppet utanförskap alltid förutsätter att det finns ett innanförskap och att dessa två hör samman med begreppet integration; det vill säga att integrera de i utanförskapet i innanförskapet. Stigendal ställer biblioteket mot tre samhälleliga barriärer som han definierar utifrån vad en person måste ha eller göra för att få vara en del av innanförskapet. *Målgruppsbarriären* innebär att de som inte tillhör en plats eller institutions direkta målgrupp stängs ute från platsen. Detta gäller inte på biblioteket, då biblioteket inte har någon specifik målgrupp. *Resursbarriären* definierar Stigendal som krav på vad en person måste ha för att få vara delaktig, exempelvis pengar eller kunskaper av något slag. Biblioteket kräver inget i utbyte för att man ska få vistas på platsen, menar Stigendal. *Ordningsbarriären* syftar till vilket socialt beteende som krävs för att få vara delaktig. Här förekommer till viss del utestängning från bibliotekets sida, men är förhållandevis låg i jämförelse med andra samhälleliga institutioner. (Stigendal 2008, ss. 43-96)

3.3 Mångspråkig kompetens

Med mångspråkiga besökare på biblioteken blir det relevant att också belysa hur personalen kan arbeta utifrån detta. I artikeln "Cultural Competence: A conceptual framework for library and information science professionals" (2009, s. 189ff) presenterar professorn Patricia Montiel Overall ett ramverk för att implementera det hon kallar "kulturell kompetens" ("cultural competence") inom fältet för biblioteks- och informationsvetenskap. Andelen av befolkningen med olika kulturell bakgrund, många med liten erfarenhet av biblioteket, ökar. Overall menar att det primära målet med att utarbeta ett ramverk för kulturell kompetens inom biblioteks- och informationsvetenskap är att olika grupper skall få förbättrad service och större användning av biblioteket. Att ha kulturellt kompetent personal är en grundsten för detta. Kulturell kompetens är ett sätt att uppmärksamma kulturens signifikans i sitt eget och andras liv. Detta ger en förståelse och respekt för olika kulturella bakgrunder och karaktärsdrag genom interaktion med individer från vitt skilda grupper. Kulturell kompetens ökar möjligheten att integrera kulturer både i möten med användare och bland de anställda. Öppenhet och diskussion är viktigt för att kunna arbeta utifrån kulturell kompetens. Overall menar att kulturell kompetens utvecklas naturligt genom personliga möten mellan medlemmar ur olika kulturella grupper.

Även Linda Wagenius ser i sin magisteruppsats *Mångkulturell bibliotekariekompetens: en litteraturstudie och intervjuer med bibliotekarier och chefer vid Malmö Stadsbibliotek* (2004, s49ff) att mångkulturell kompetens är

önskvärt bland de anställda vid bibliotek. Wagenius undersöker hur Malmö Stadsbibliotek ser på sin roll i ett mångkulturellt samhälle. Frågan belyses genom en studie i vad mångkulturell kompetens är och hon kommer fram till att det kan innebära olika saker beroende på tid, plats och sammanhang. I sin litteraturstudie ser Wagenius olika tendenser där biblioteket på olika sätt fungerar som en bro för mångfald. Ett sätt att uppnå detta är genom personalsammansättningen, där kulturell och språklig variation i personalstyrkan lyfts fram som ett sätt att nå minoritetsgrupper. Hon kommer fram till att de anställda vid Malmö Stadsbibliotek lyfter större språkkunskaper och fler anställda med olika etnisk bakgrund som konkreta exempel på hur mångkulturell kompetens kan inkorporeras i verksamheten. Större etnisk representativitet skapar ett igenkännande hos besökarna, medan språkkompetenser skapar en bättre kontakt med användarna.

3.4 Konklusion

Kapitlet inleds med en kort definition och problematisering av begreppet mångkultur. Detta följs av forskning som visar på hur Sverige kan förstås som ett mångspråkigt land, vilket också placerar biblioteket i en mångspråkig kontext. Både i svensk lag och i IFLA:s mångkulturella manifest uttrycks vikten av mångspråkigt biblioteksarbete eftersom detta kan bidra både till att göra biblioteket till en plats med möjligheter till integration i samhället men också till en plats där det ges möjlighet att bibehålla kontakten med ursprungskultur och språk. Detta avsnitt ger en förståelse för de förutsättningar inom vilka biblioteket verkar.

Sedermera följer ett avsnitt där forskning som undersöker biblioteket som mötesplats i en mångspråkig kontext presenteras. Som ett tydligt drag inom forskningen framträder ett ackumulerande av socialt kapital vilket sedan kan användas i övriga delar av samhället. För att skapa en delaktighet och ett innanförskap krävs olika faktorer av biblioteket. En sådan faktor är den kulturella kompetensen hos personalen som Overall (2009) och Wagenius (2004) menar är ett sätt att bygga tillit och förtroende mellan personal och besökare, vilka presenteras i det avslutande avsnittet. Detta avsnitt tjänar till att ge en förståelse för hur de sociala relationer som ingår i rummet kan analyseras för att förstå biblioteket som mångspråkig plats.

Fokuset på biblioteket som mångspråkig mötesplats och hur denna bidrar till integration är ett återkommande tema inom forskningen (Gustafsson Chen & Soares 2008; Audunson 2005; Audunson, Essmat & Aabø 2011; Stigendal 2008). Vår uppsats har inte som syfte att undersöka Internationella biblioteket som en plats för integration, utan fokuserar på hur biblioteket genom rumsliga förutsättningar fungerar och kan förstås som mötesplats i en mångspråkig kontext. Resultaten av studien kan dock komma att användas som underlag för hur rumsliga faktorer inverkar på platsens integrationspotential.

4. Metod

Studien undersöker en specifik verksamhet, i det här fallet en institution, Internationella biblioteket. I denna studie har kvantitativa och kvalitativa metoder använts för att komplettera varandra. De kvalitativa momenten har gett en djupare förståelse för olika samband som kunnat utrönas ur de kvantitativa momentens generaliserande data (Alvesson & Skjöldberg 2008, s. 17). Metoderna som använts för studien är dock i huvudsak kvalitativa. Detta motiverades av att kvalitativa metoder lämpar sig för att undersöka ett fenomen i dess kontext (Justesen & Mik-Meyer 2011, s. 13). Kvalitativa studier är djupgående och undersöker specifika kontexter, vilket gör att resultaten är svåra att upprepa. Kvalitativ forskning gör även att forskningsobjektet gradvis växer fram (Olsson & Sörensen 2011, s. 18). Detta har krävt ett flexibelt förhållningssätt där ingången till metoderna har finjusterats efter hand. Metoderna som använts är intervjuer, observationer och dokumentanalys. Dessa metoder arbetar tillsammans i en så kallad triangulering, vilket ytterligare kommer att förklaras i avsnitt 5.2.

Under observationerna har aktiviteter i rummet räknats, vilket således innebär att studien också har en kvantitativ aspekt. Kvantitativa metoder är fördelaktiga att använda sig av om generella tendenser eftersöks (Olsson & Sörensen 2011, s. 18). Detta fungerar väl ihop med denna studies frågeställning om vilka aktiviteter som förekommer på Internationella biblioteket.

Studien har en hermeneutisk ansats, där förståelsen av forskningsfältet är beroende av de olika delar det är uppbyggt av, samt att delarna endast kan förstås genom att titta på forskningsfältet som en helhet (Alvesson & Skjöldberg 2008, s. 193). För att kunna studera den hermeneutiska cirkeln påbörjas forskningen i en av de olika delarna, och fokus alternerar sedan mellan delarna och helheten för att skapa en större förståelse för de båda (Alvesson & Skjöldberg 2008 s. 194f). I följande avsnitt kommer vi först att presentera hur materialinsamlingen gick till, detta följs av en introduktion till de respektive tillvägagångssätt som användes.

4.1 Materialinsamling

Materialinsamlingen till studien har skett efter metoder som vi har bedömt passa studiens syfte och frågeställningar. Som huvudsaklig metod har observationer valts då studiens fokus ligger på biblioteksrummet och hur dess utformning påverkar människornas bevisande på platsen. Dessa har sedan kompletterats med intervjuer och dokumentanalys. Att kombinera de tre metoderna bildar en så kallad triangulering. Syftet med triangulering är att stärka studiens validitet och reliabilitet (Merriam 1998, s. 183). Genom att använda triangulering har forskaren en vidare

överblick över studieobjektet (Merriam 1998, s. 85). Triangulering som metod har varit fördelaktig för oss, då de olika metoderna kunnat ge en större och mer omfattande bild av Internationella biblioteket. Ett ytterligare skäl till valet att kombinera metoderna var önskan att förankra studien i de dokument och bakomliggande faktorer som styr biblioteksrummets utformning. Detta eftersom det har betydelse för det teoretiska ramverk som används för analysen.

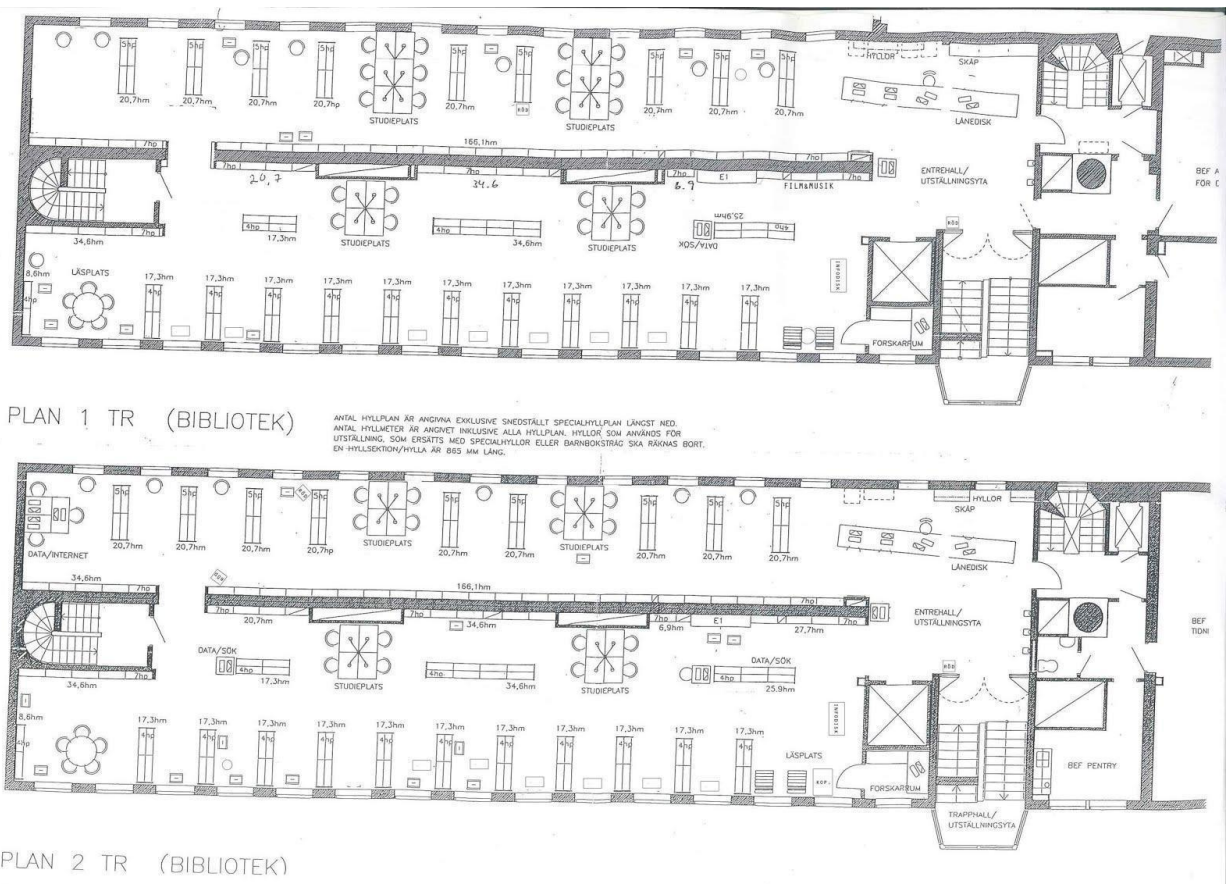
I följande avsnitt kommer vi att presentera hur observationer, intervjuer och dokumentanalys som ingår i trianguleringen, fungerar och hur dessa har operationaliserats inom ramen för undersökningen.

4.2 Observationer

För att utforska hur bibliotekets rumsliga utformning och organisering av medier i rummet påverkar biblioteket som potentiell mötesplats fann vi det lämpligt att använda oss av observationer som metod. Genom att se hur människor fördelar sig i rummet, vilka möten som sker, uppmuntras eller förhindras, och vilka aktiviteter som människor utför på biblioteket ges en bild av hur människors spatiala beteende fungerar och vilka rumsliga normer som är rådande på platsen. Given och Leckie (2003) konstaterar i sin text "Sweeping the library: mapping the social activity space in the public library" att analyser av rumslig data är en användbar metod för att undersöka individers beteenden på en specifik plats (Given och Leckie 2003, s. 366). Forskningsmetoden är, om än inte vida spridd, så beprövad inom disciplinen biblioteks- och informationsvetenskap (t.ex: Given & Leckie 2003; Johansson 2007). Det är viktigt att vara medveten om att observationer som metod visar "vad" som sker på biblioteket, de ger inte svar på "varför" (Given & Leckie 2003, s 383).

Den observationsmetod som använts kallas "Snapshot". Som namnet antyder, är detta en metod där forskaren, likt ett fotografi, fångar människor och aktiviteter i ett ögonblick. Vid specifika fasta tidpunkter scannas rummet (i vårt fall biblioteket) av och människors placering däri och deras "huvudsakliga" aktivitet antecknas. Forskaren kan med hjälp av på förhand bestämda koder utifrån förväntade beteenden märka ut människors placering, rörelser och aktiviteter på en planritning. Forskaren rör sig genom hela rummet och metoden upprepas flera gånger per dag. (Koch 2004, s. 61)

Inför observationerna har bibliotekskartan över hyllor och inredning (här innefattas placering av möbler och hyllor, belysning, materialval m.m.) justerats och ritats om utifrån hur biblioteket sett ut vid tillfället för studien. Exempelvis har möbler som ej funnits med på ursprungskartan ritats dit i ett illustrationsprogram. Iakttagelser har sedan under observationerna noterats och markerats ut på denna. Kartan som användes ses nedan.

Figur 1. Planritning över Internationella biblioteket.

För att förenkla anteckningarna på kartan gjordes en kort lista med bestämda koder av oss på förhand förväntade beteenden i rummet. I valet av aktivitetskategorierna har vi inspirerats av tidigare studier (se Johansson 2007; Given & Leckie 2003). Övriga uppmärksammade beteenden eller aktiviteter noterades i marginalerna. Koderna som användes kan ses nedan.

Tabell 1. Kategorier över rörelser och aktiviteter i rummet.

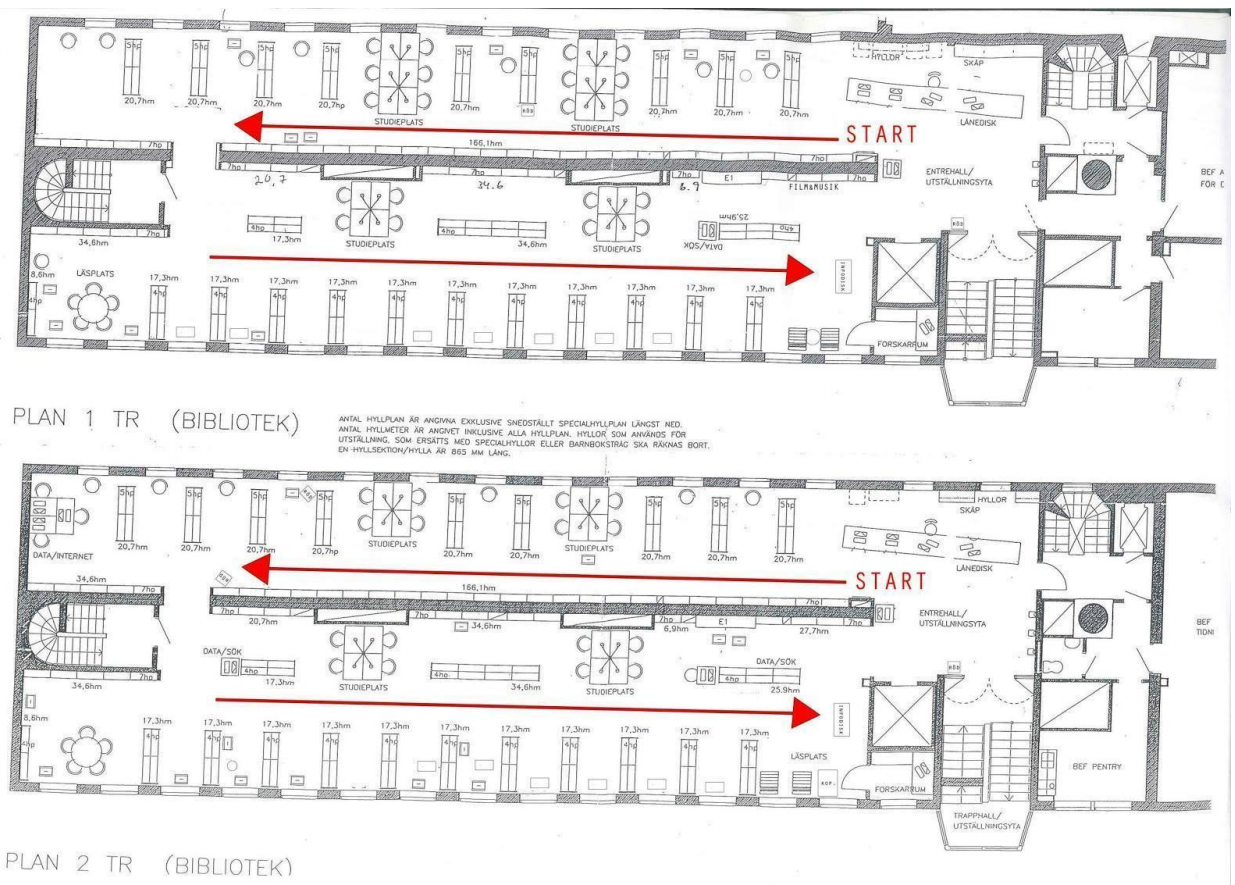
Märka ut på karta	Färg
Person som står/sitter: X	SVART
Person som går: O (+ pil i vilken riktning O→ ←O)	SVART
Person som pratar med någon: "Lasso" runt kryss	LASSO
Studera	BLÅ
Läsa	GRÖN
Söka bland hyllorna	LILA
Använda lånedatorer	ROSA
Använda medhavda elektroniska enheter - (markeras med streck) (exempelvis dator, surfplatta, smartphone och liknande)	
Övriga aktiviteter antecknas i marginalerna.	

Kategorin "Studera" har noterats när personer setts aktivt använda sig av läromaterial. Kategorin "Läsa" har begränsats till det vi har bedömt som läsning av skönlitteratur

eller tidningar/tidskrifter. Då detta är baserat på våra tolkningar går det inte att utesluta att några av kategorierna kan ha överlappats.

Totalt har 24 observationer genomförts. Observationerna har skett fyra gånger dagligen på vardagar och två gånger dagligen under lördag och söndag under en veckas tid. Detta för att täcka in alla veckans dagar och på så vis få ett representativt underlag för flödet av människor genom biblioteksrummet. Tiderna på vardagar har varit kl.9.30, 12.30, 14.30 samt 16.30. Tiderna på helgdagar har varit kl.12.15 samt 14.00. Valen av tidpunkt har gjorts för att försöka ge en övergripande bild av hur flödet av människor i biblioteket ser ut. Observationerna har tagit mellan 5-10 minuter per tillfälle. Vi har valt att inte klocka de exakta tiderna då de är baserade på ögonblicksbilder. På grund av undersökningens tidsmässiga begränsning har det inte varit möjligt att utföra observationer under en längre period. Detta hade dock gett ett större underlag för analys.

Då vi är två forskare valde vi att genomföra observationerna varannan gång, för att inte tilldra oss allt för mycket uppmärksamhet. Vid varje observation har den observerande startat i entrén för att sedan röra oss ett varv runt biblioteket motsols och avsluta i entrén igen. Internationella biblioteket är fördelat på två våningar. Observationerna startade alltid på våningsplan 1. Kartan nedan visar hur vi har rört oss genom rummet.

Figur 2. Planritning som illustrerar vårt rörelsemönster under observationerna.

Under observationerna har vi varit under ständig rörelse genom rummet med undantag för korta uppehåll för anteckningar. Direkt efter respektive observation har en observationsanteckning gjorts i löpande text. Detta för att ta vara på och samla de intryck som uppstått under den korta turen. Dessa minnesanteckningar har sedan använts vid analys. Resultaten av observationerna har sammanställts i tabellform vilka sedan har utgjort studiens kvantitativa material.

Empiriska studier innehåller moment av osäkerhet. Under insamlingens förlopp kan vissa skeenden inträffa och påverka studien. I vårt fall uppstod ett missförstånd kring ett nyligen öppnat tyst lärum, placerat i en sidokorridor på våningsplan 1. I det initierande skedet av studien fick vi en rundvandring i biblioteket. Under denna uppfattade vi att rummet ej var en del av det publika biblioteket. Detta var felaktigt. Vi tror dock att rummets avskilda placering samt att det nyligen blivit taget i bruk gör att det inte är lika omedelbart intressant i vår studie.

4.3 Intervjuer

Studiens huvudsakliga fokus har legat på observationer men utöver dessa har två intervjuer tillkommit. Initialt gjordes en intervju med bibliotekschefen och den funktionsansvariga för den publika verksamheten vid Internationella biblioteket. Denna genomfördes med intentionen att få information om verksamheten och valen runt den rumsliga utformningen. Dessa två informanter valdes för att täcka in bibliotekets verksamhet både på den beslutsfattande nivån och i den praktiska verksamheten. Under arbetets gång upptäcktes ett behov av ytterligare information runt byggnaden och lokalen. Därför tillkom en intervju med lokalintendenten, då denne hade möjlighet att ytterligare ge svar på detaljfrågor om byggnaden. Vi kom i kontakt med informanten på inrådan av bibliotekschefen.

Syftet med intervjuerna har varit att ge beskrivningar och förklaringar till verksamheten och lokalen. Intervjuerna har breddat förståelsen för hur verksamheten bedrivs och gett svar på frågor som inte har framkommit vid observationerna. Intervjuerna har således inte i första hand syftat till att komma åt synsätt eller informanternas subjektiva uppfattningar om rummet och verksamheten. Sådana aspekter kan dock ändå ha framträtt i intervjuerna, vilket kan hänga samman med att vi valde att ha en semistrukturerad form på intervjuerna. Den semistrukturerade intervjun har formen av ett antal frågor eller teman vilka skall undersökas. Dessa teman eller frågor skall vara tillräckligt öppna för att låta respondenten svara fritt samt ge utrymme för flexibilitet hos forskaren. Flexibiliteten tillåter forskaren att ställa följdfrågor om något särskilt intressant uppkommer under samtalet (Merriam 1998, s. 88). Intervjuerna dokumenterades både genom att de spelades in med hjälp av två mobiltelefoner och genom anteckningar. En av oss ansvarade för att ställa frågorna medan den andre förde anteckningar. Anteckningarna fördes både för att kunna hitta nya frågor och infallsvinklar under tiden intervjun pågick, samt för att ha en backup i händelsen att inspelningarna inte skulle fungera eller på annat sätt försvinna. För att ytterligare komplettera uppgifterna från intervjuerna har vi haft epost-korrespondens med intervjupersonerna rörande övriga frågor som ej besvarats vid intervjutillfällena.

Inför den första intervjun gjordes en intervjumall med 17 frågor (se Bilaga.2). Intervjufrågorna inleddes med att intervjupersonen fick presentera sig själva och dennes roll vid arbetsplatsen. Frågorna var sedan uppdelade enligt teman rörande byggnaden, rummet och mångspråkiga mötesplatser. Övriga frågor och tillägg avrundade intervjun. Den inledande intervjun genomfördes på plats på Internationella biblioteket i Stockholm den 6 mars 2014. De två intervjupersonerna fick välja en plats vilket blev chefens kontor. Efter att intervjun genomförts transkriberades den.

Den andra intervjun genomfördes med lokalintendenten den 12 mars 2014. Den tog på informantens initiativ plats på bibliotekschefens kontor. Intervjun rörde konkreta frågor om byggnaden såsom höjd, bredd och yta i kvadratmeter. Informanten hade på förhand fått ta del av frågorna via mail. Inspelningen raderades av misstag i samband med överföringen till dator. Vi har därför via epost hållit kontakt med lokaintendenten efter intervjutillfället för att kunna komplettera de uppgifter vi antecknat. Vid information från lokalintendenten refererar vi därför till minnesanteckningarna från intervjun samt epost-korrespondensen.

4.4 Dokumentanalys

Som kompletterande metod i studien användes dokumentanalys. I studien har vi via bibliotekschefen och den funktionsansvariga för publika verksamheten haft tillgång till protokoll, rapporter, minnesanteckningar från möten, planritningar, bibliotekets hemsida med mera. Dokumenten har tjänat till att ge översikt över utvecklingen från lånecentral till Internationella biblioteket. Dessa dokument har använts för att följa uppkomsten och utvecklingen av Internationella biblioteket som plats, rum och verksamhet.. Materialet har varit av intresse för att kunna se vilka förslag som funnits kring rummet både vad gäller det konkret rumsliga som inredning och ombyggnation samt bibliotekets syfte och målsättningar. Med hjälp av dessa har vi kunnat se vilka förslag som till slut blivit realiserade i den färdiga byggnaden.

Det finns flera faktorer att ha i åtanke vid dokumentanalys. En av dessa är att dokumenten som används i första hand inte är utformade för att användas i forskningssyfte. Frågor som ursprung, motivet bakom dokumentet, upphovsperson och dokumentets kontext bör alltså ställas för att skapa givande information att utgå ifrån (Merriam 1998, s. 120). Vi är därför noga med att omnämna dokumentens ursprung. Det är även av intresse utifrån det teoretiska ramverket för denna uppsats att veta vem som är upphovsman till idé och verksamhet.

En försvårande omständighet med det dokumentmaterial som har använts till vår studie är att dessa har bestått av utskrivna papper i pärmar som inte nödvändigtvis har varit ordnade efter datum och/eller dokumenttyp. I vissa fall saknas information om när och hur vissa beslut har fattats, vilket gör källan mindre pålitlig. Detta har gjort att informationen från dokumenten blivit delvis fragmenterat. Dokumenten har dock kunnat ge en övergripande bild av motiven till varför biblioteket skulle förverkligas såväl som val av byggnad och inredning.

De bilder, figurer och dokument som finns med i uppsatsen har använts med tillstånd från bibliotekschefen.

4.5 Analysförfarande

Materialet för analysen utgörs av dokumentanalys, intervjuer och observationer. Sammantaget har dessa analyserats från en given teoretisk ram. Analysarbetet har skett fortlöpande under insamlingen av materialet. Detta skedde i form av anteckningar innehållande idéer och tankar vilka uppkommit under eller i anslutning till materialinsamlingen. När insamlandet av materialet hade avslutats organiserades information på ett sätt som gjorde att en analys effektivt kunde inledas. Merriam (1998, s. 143f.) kallar denna process för intensivanalys. Varje del av materialet har först individuellt analyserats upprepade gånger för att hitta teman och kategorier. Dessa har sedan vägts samman och analyserats i samverkan med vald teori och frågeställningarna. Observationerna har i viss mån gett ett kvantitativt material, som består i att olika teman och kategorier urskilts och sedan listats efter frekvens.

Vår egen närvaro och våra rörelser genom rummet kommer att påverka och färga analysen vi gör. Vi har därför detta i åtanke vid studiens analys. Att ha ett öppet och flexibelt förhållningssätt till frågeställning och analys, samt att vara lyhörd för de vändningar som undersökningen kan ta, kallas baklängesarbete och förekommer återkommande inom kvalitativ metod (Wästerfors 2008, s. 70). Vi lät de intryck och de vändningar undersökningen har tagit få utrymme under processens gång. I takt med att mer material samlades in kom därför de ursprungliga forskningsfrågorna att justeras. En övergripande forskningsfråga som besvaras i analyskapitlet tillkom.

4.6 Etik

Eftersom studien omfattar människor, deras handlande och bevistande i rummet är det relevant att överväga studiens etiska aspekter. Personerna som omfattats av denna studie har informerats om vår närvaro via affischer i biblioteksrummet. Det går dock inte att utesluta att alla inte tagit del av informationen, vilket gör det väsentligt att diskutera etiska aspekter om privatliv i offentlig miljö.

Olika miljöer är olika känsliga att observera på. Genom att föreställa sig en skala från privat till offentligt menar vi att biblioteket, som är en offentlig miljö med vissa sociala spelregler, bör placera sig i den änden av skalan där det finns låg risk för att studien ska upplevas som "spionage" på privatpersoners handlingar. Detta kan jämföras med observationer i en privat miljö som exempelvis någons hem. Dock bör det tas i beaktande att bibliotek är platser som privatpersoner ibland besöker i privata ärenden. Det är därför viktigt att personer i studien inte omnämns på ett sådant sätt att det går att uppfatta deras identitet eller specifika ärende på biblioteket.

I studien tillämpas informerat samtycke, det vill säga att personerna som deltagit i studien informerats om att de när som helst kan dra sig ur studien, begära att få se eventuella citat eller på andra sätt påverka sitt medverkande (Dimenäs. 2007, s. 26). På bibliotekets begäran har det suttit uppe information om vår närvaro och att observationer utförs. Informationen har även gått ut via mail till bibliotekets personal. Det kan vara svårt att avgöra i vilken mån vår närvaro påverkat observationsmiljön, men det går inte att utesluta att den i någon mån kan ha påverkat personernas beteende.

De intervjusituationer som varit har främst syftat till att få faktabaserad information om biblioteket. De har inte syftat till att svara på frågor om upplevelsen av biblioteket. Vid intervjuerna har intervjupersonen själv fått välja den plats där intervjun gjorts. Detta för att dessa skall kunna känna sig trygga under samtalet. Samtalen har förts i lugna miljöer, på arbetsrum där vi kunnat stänga om oss. Informanterna har på förhand blivit informerade om att intervjuerna kommer att spelas in och givit sitt tillstånd till detta. När det gäller konfidentialitet är det svårt att anonymisera informanter som sitter på uppenbara positioner, så som bibliotekschefen, men vi har ändå valt att avstå från att använda deras namn i uppsatsen. En eventuell identifikation av informanterna torde, eftersom intervjuerna i första hand har tjänat till att ge faktamässiga svar, inte påverka informanterna negativt vad gäller arbetsliv och privatliv.

5. Resultatredovisning

Resultaten kommer att till största del redovisas i deskriptiv form. Detta tjänar till att teckna en bild av studieobjektet och den verksamhet som bedrivs. Kapitlet inleds med en presentation av studieobjektet. Denna del utgår från material insamlat genom dokumentanalys och intervjuer. I följande stycken tecknas delar som till viss del besvarar frågeställningarna och utgår i första hand från material insamlat genom observationer och ritningar. Information eller faktauppgifter som saknar utskrivna referens i texten kommer från våra intervjuer och observationsanteckningar. Eftersom vi använt oss av observationer som metod i kombination med baklängesarbete sker analysen kontinuerligt under arbetets gång. Detta gör att det är svårt att tydligt åtskilja resultatredovisning och analys. Vi har därför valt att låta analytiska reflektioner framträda i resultatredovisningen för att sedan under analysen lyfta de teman som framkommit. I kapitlet finns foton från Internationella biblioteket, detta för att ge läsaren ett visuellt intryck av de platser som beskrivs.

5.1 Presentation av Internationella biblioteket - framväxt och utveckling

Internationella biblioteket tillhör organisatoriskt Stockholms Stadsbibliotek. Biblioteket består av två verksamheter; Internationella bibliotekets låneventral (IBLC) och den publika verksamheten. IBLC är en lånecentral med ett rikstäckande ansvar som har till uppgift att komplettera de svenska folkbibliotekens bestånd med böcker på andra språk än svenska (med undantag för de nationella minoritetsspråken, de nordiska språken, engelska, tyska och franska, latin och klassisk grekiska). IBLC förmedlar både enstaka lån och depositioner till folkbibliotek. Till deras uppgifter hör även att hantera fjärrlån till andra bibliotek både i Sverige och andra länder. Enskilda personer kan inte beställa böcker direkt från IBLC utan måste vända sig till sina lokala bibliotek. IBLC arbetar även med att sprida kunskaper om arbetet med mångspråkiga bibliotek. På hemsidan tillgängliggör man material för mångspråkig biblioteksverksamhet fritt att ladda ner för andra bibliotek. Här återfinns även adresser till olika inköpsställen för litteratur på olika språk. (Internationella biblioteket u.å.)

Internationella bibliotekets publika verksamhet, vilken är denna uppsats studieobjekt, har funnit sedan år 2000. Den publika verksamheten arbetar, utöver med att tillhandahålla mångspråkig media, med att vara en mötesplats för mångspråkighet, mångkultur och språkintresse (Internationella biblioteket u.å.). Internationella biblioteket arbetar även aktivt med att understödja andra svenska folkbibliotek i arbetet med mångspråkig biblioteksverksamhet. Detta sker genom information, utbildningar och via hemsidan (Internationella biblioteket 2014, s. 1).

Tre huvudmän finansierar verksamheten: Kungliga biblioteket, Stockholms läns landsting och Stockholms stad. Internationella biblioteket svarar mot uppdrag från dessa tre:

Kungliga Biblioteket har definierat Internationella bibliotekets uppdrag enligt följande:

- *Berika LIBRIS katalog med poster för mångspråkig media.*
- *Kompletterande medieförsörjning av mångspråkig media.*
- *Metodutveckling, konsultativt stöd och kompetensutveckling kring att arbeta med mångspråkig media.*
- *Utveckla en webbresurs kring mångspråkighet för svenska bibliotek.*
- *Utveckla internationellt samarbete i frågan.*

(Johansson 2012 s. 9)

Uppdraget formulerat på regional nivå beskrivs kortfattat i två punkter:

- *Kompletterande medieförsörjning inom länet.*
- *Utbilda medarbetare på kommunbiblioteken i inköp av mångspråkiga medier.*

(ibid.)

När det gäller den publika verksamheten svarar Internationella biblioteket mot uppdraget för Stockholms stadsbibliotek: *“erbjuda ett öppet offentligt bibliotek med tillhörande låne- och programverksamhet. Verksamheten skall stärka människors möjlighet att känna tillhörighet genom att tala, söka kunskap, läsa och kommunicera på sitt eget språk.”* (Stockholms stadsbibliotek 2014 s. 11)

Personalstyrkan består av 31 anställda varav 21 är kvinnor och 10 är män. Av dessa är 20 bibliotekarier, åtta biblioteksassistenter och en vaktmästare, en enhetschef och en enhetsassistent. Av dessa har 18 personer en bibliotekarietutbildning. Ansvarsområdena fördelas mellan en utvecklingsledare för IBLC, en utvecklingsledare för förvärv, mediestrategi- och hantering och katalogfrågor, en utvecklingsledare med ansvar för IBLCs verksamhet för gymnasiebibliotek, en utvecklingsledare för hemsida samt funktionen Bibblan svarar⁵ och en funktionsansvarig för den publika verksamheten. Personalstyrkan är integrerad när det gäller kulturell och språklig bakgrund. På arbetsplatsen har 20 personer annat modersmål än svenska och totalt talar personalstyrkan mellan 25-27 olika språk och alla världsreligioner finns representerade bland personalen. Medelåldern är dock hög, 54 år. Att det finns en bred kulturell, språklig och bakgrundsmässig spridning bland personalen uttrycks av bibliotekschefen som något som skett medvetet för att skapa öppenhet, för att underlätta möten och för att besökarna ska kunna “se sig själva i personalen”.

15 personer ur personalen arbetar med förvärv. Av dessa jobbar några även med katalogisering. Totalt jobbar 6 personer med att katalogisera inköpen som görs.

⁵ En digital tjänst som besvarar allmänhetens frågor och bedrivs av bibliotekspersonal från bibliotek över hela Sverige.

Bibliotekets hemsida finns tillgänglig på åtta olika språk. Redaktionsansvaret för de olika språkversionerna är också utspritt över personalstyrkan. Biblioteket tillämpar inte någon rekryteringspolicy men språkkunskaper är meriterande. Biblioteket har även praktikanter, mellan 2-4 stycken åt gången.

Internationella biblioteket har öppet måndag till fredag mellan 9 och 19 samt lördag och söndag mellan 12 och 16. För att låna medier från biblioteket behövs ett lånekort, vilket är kostnadsfritt. Öppettiderna uppgår totalt till 58 timmar per vecka (Johansson 2012 s. 9). År 2012 uppmättes antalet besökare i den publika verksamheten till 281 884 över året (Internationella biblioteket 2012, s. 5). Under dessa besök skedde 79 532 utlån (Internationella biblioteket 2012, s. 4). Siffrorna visar att merparten besöker biblioteket utan att låna böcker. Detta ger en fingervisning om besökarnas aktiviteter på biblioteket.

5.2 Rumsliga förutsättningar

I detta avsnitt presenteras det spatiala utrymme, de funktioner och den media som biblioteket förfogar över. Detta beskrivs utifrån hur rummet är utformat i termer av brytningar, avgränsningar, kontroll, uppmuntran, disponeringen av bestånd, funktioner och artefakter samt hur arbetet med dessa inom verksamheten har sett ut vid skapandet av biblioteket eller hur det ser ut idag. Vi inleder med att presentera bibliotekets placering i stadsmiljön och avslutar med ett avsnitt där vi presenterar, sammanställer och analyserar de aktiviteter som förekommer i rummet.

5.2.1 Byggnaden och platsen i staden

Internationella biblioteket ligger på våningsplan 1 och 2 i Stockholms Stadsbiblioteks byggnad Annexet i Spelbomska kvarteret i centrala Stockholm. Namnet Spelbomska kvarteret refererar till de tre lamellbyggnader som tillsammans med Stockholms Stadsbiblioteks huvudbyggnad bildar ett stråk längs med Odengatan. Stadsbibliotekets huvudbyggnad, även kallad Asplundshuset, är ritat av, och namngett efter, arkitekten Gunnar Asplund och invigdes 1928. Stadsbibliotekets byggnad blev internationellt känd för sin radikalt avskalade och stränga klassicism.

Bild 1. Internationella bibliotekets entré sett från Odengatan. (Internationella bibliotekets bild)

Spelbomska kvarteret befinner sig i området Observatorielunden; ett område vilket under senare 1800-tal och tidigt 1900-tal utgjorde ett centra för Stockholms högskola. Med utgångspunkt från Observatoriet har området givits ett starkt symbolvärde vilket har attraherat ytterligare institutioner för kunskap och lärande. Från både stat och högskola

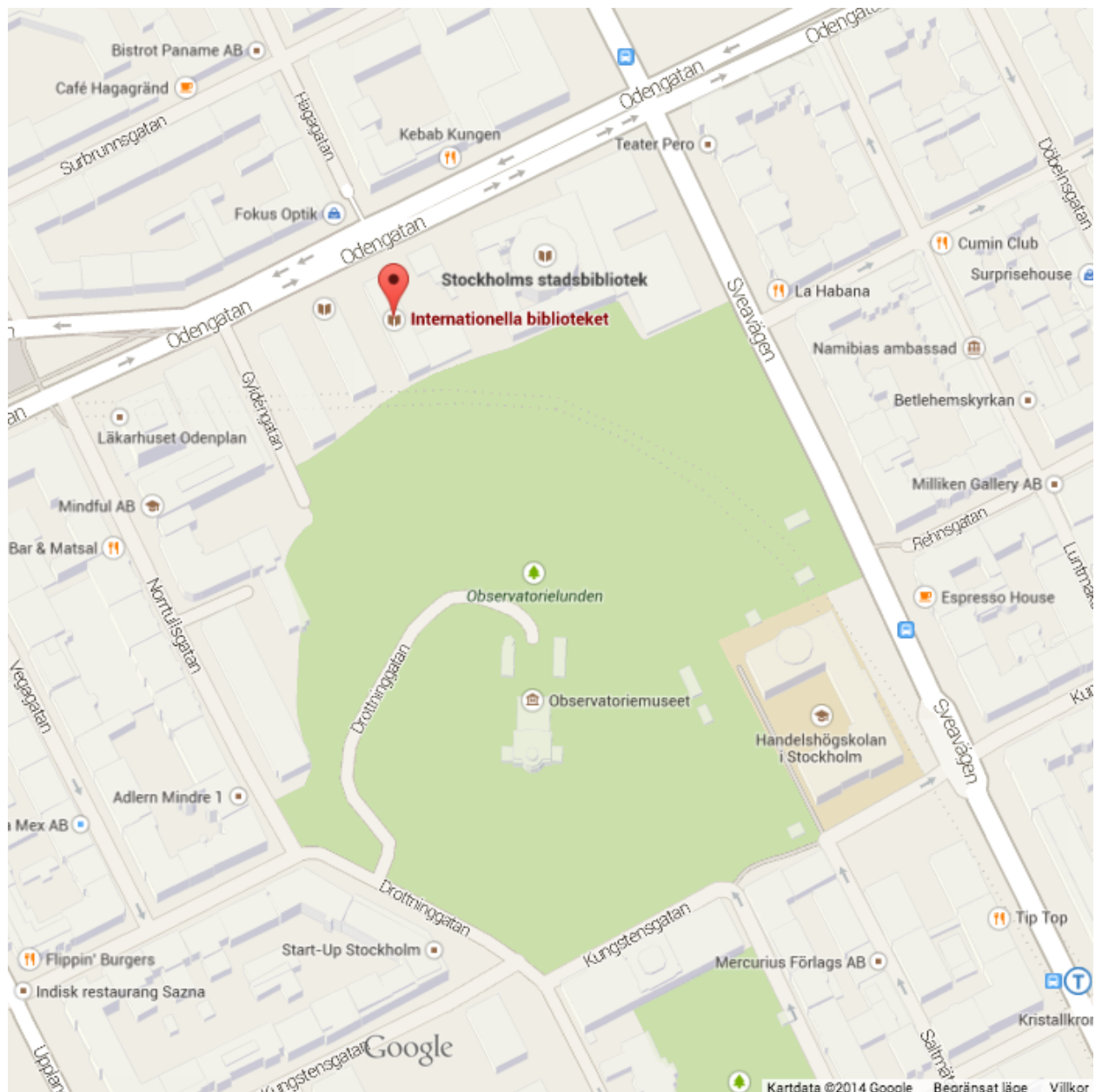
satsades det medvetet på att göra området runt Observatorielunden till ett vetenskapligt centrum, vilket bland annat resulterade i uppförandet av stadsbiblioteket och lamellbyggnaderna ut med slutningen ner mot Odengatan. (Lundberg 2013 s. 6)

Byggnaden Annexet, som idag inrymmer Internationella biblioteket, ritades om, utifrån Asplunds originalplanskisser, av arkitekten Paul Hedqvist och uppfördes på 1950-talet. Det byggdes då som lokaler till Stockholms universitet och innehöll Humanistiska biblioteket. Hedqvist lät utformningen av byggnaden arkitektoniskt smälta in med de två sedan tidigare uppförda lamellbyggnaderna, ritade av arkitekten Erik Lallerstedt. (fotnot här utanför) (Lundberg 2013, s. 18)

Husen speglar arkitektoniskt, både invärtes och utvärtes, uttryck för högskolemiljö. Detta blir tydligt i betenade entrépartier, markerade trappmotiv, stora salar med ljusinsläpp samt mindre rum längs med korridorer. Även byggnadernas luftiga placering, med utrymme både framför byggnaderna mot gatan och i avståndet till varandra för tankarna till universitetsmiljö. Luftigheten bryter av mot den annars täta stenhusbebyggelsen i stadsdelen Vasastan. Spelbomska kvarterets hus är klassificerade enligt den klassificering av byggnaders historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värde som Stadsmuseet använder. Stadsbiblioteket och de två lamellbyggnaderna ritade av Erik Lallerstedt har den högsta klassens värde (blått) och Annexet är klassat enligt det näst högsta värdet (grönt)⁶. (Lundberg 2013, ss. 6-24)

Klassificeringen av byggnaderna i Spelbomska kvarteret antyder att de innehar en högkulturell status. Sammantaget reflekterar kvarterets miljö tankar som rör folkbildning och högre studier. Detta bidrar fortfarande till områdets karaktär, vilken kan beskrivas som studie- och litterärt betingat. Byggnadernas arkitektoniska berömdhet och områdets historiska och kulturella vetenskapsbetingning ger platsen symbolisk betydelse, vilket skulle kunna tänkas påverka besökaren i någon mån. Det är sannolikt att alla individer inte är bekväma med att röra sig i och förhålla sig till platsen. Dess symboliska betydelse skulle kunna ha en intimiderande inverkan på besökaren. Platsen, som idag är en mötesplats för alla, vilar rent fysiskt på grunden av byggnader som endast var tillgängliga för ett socialt segregerat urval. Det går inte att utesluta att detta än i dag påverkar besökarens upplevelser av platsen.

⁶ Blå färg innebär att byggnaden är synnerligen värdefull ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, och besitter värden motsvarande fordringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen. Grön färg markerar att fastigheten är särskilt värdefull ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Lundberg 2013, s. 23f.

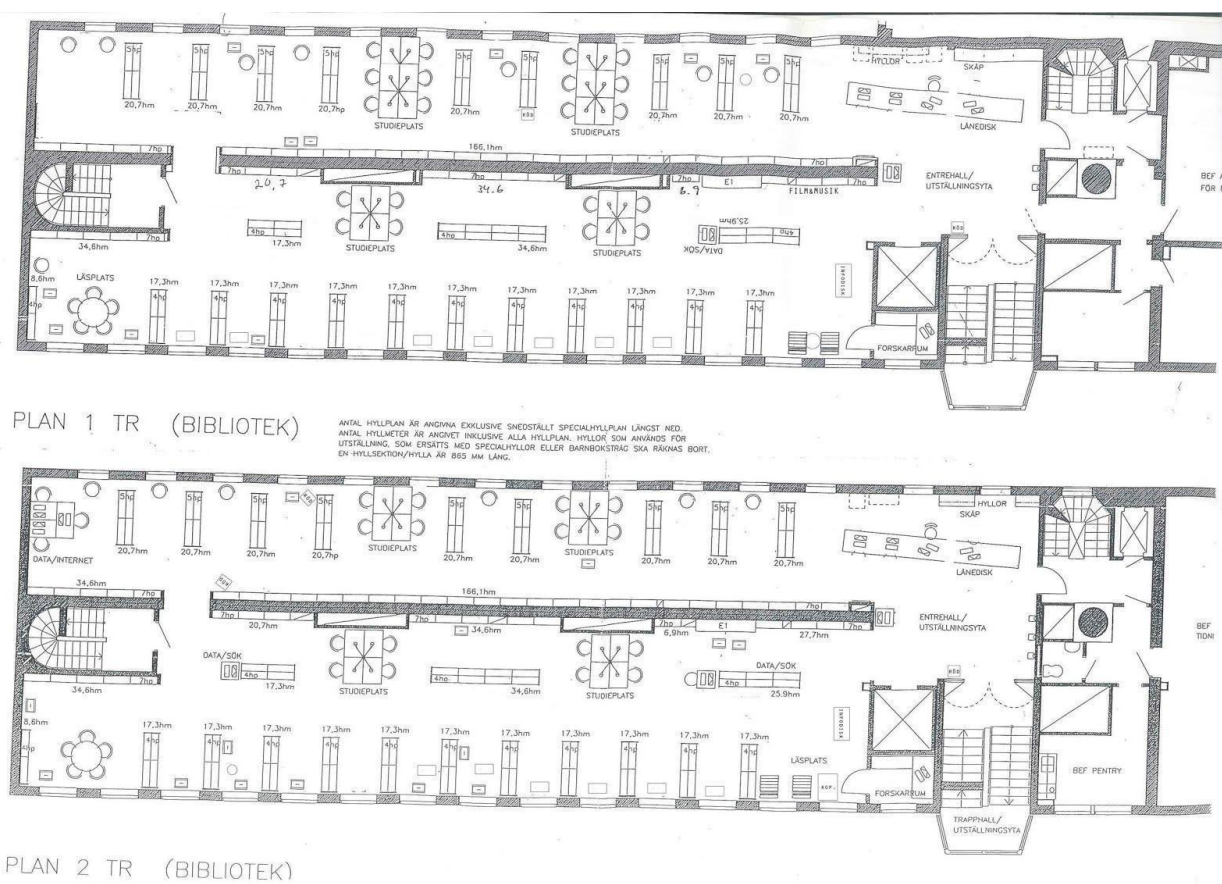
Figur 3. Karta över Observatorielunden och Spelbomska kvarteret i Stockholm.

Vid beslutandet om att påbörja verksamheten med Internationella biblioteket rörde sig diskussioner runt den geografiska placeringens betydelse. Styr- och referensgrupper önskade prioritera så centrala delar av staden som möjligt. Närheten till bra kommunikationer var också avgörande för var biblioteket skulle ligga, då besökarna förväntades vara tillresta från hela staden och länet. (Lundström 1997 s. 37) Att detta antagande har infriats framkommer av intervjun med bibliotekschefen och föreståndaren för den publika verksamheten, då dessa uttrycker att det är vanligt med besökare tillresta från hela Storstockholm. Däremot upplever de inte att de som bor i bibliotekets direkta närhet, Vasastan, besöker biblioteket i någon större mån.

I husets entréplan befinner sig tidskrifts- och tidningsbiblioteket och besökare måste ta sig genom detta för att komma till Internationella biblioteket. Verksamheten med tidskrifter och tidningar har legat i byggnaden sedan åren 1995 - 1996 då byggnaden

Annexet övertogs av Stadsbiblioteket från staten. Idag befinner sig totalt tre verksamheter i byggnaden: tidnings- och tidskriftsbiblioteket, IBLC och Internationella biblioteket. På byggnadens yttervägg i entréhöjd framgår tydligt att de publika verksamheterna; tidnings- och tidskriftsbiblioteket och Internationella biblioteket är de som ryms i byggnaden.

5.2.2 Rummets utbredning

Figur 4. Planritning över Internationella biblioteket.

Byggnaden Annexet är 16 meter högt och 11 meter bred. Byggnadens totalarea uppgår till 2926 kvadratmeter. Av dessa disponerar det publika biblioteket ca 800 kvadratmeter. Den inrymmer 7 våningar vilka innefattar entréplan, våning 1, 2 och 3 samt tre källarvåningar där magasin och utrymme för depåverksamhet är placerade. Tre av våningarna är tillgängliga för allmänheten, de övriga består av arbetsrum och magasin. Internationella bibliotekets publika verksamhet befinner sig på våningsplan 1 och 2. På våningsplan 3 finns kontor och arbetsplatser samt lunchrum och toaletter för personalen. En del av bibliotekets publika yta är endast åtkomligt vid förbokning eller arrangemang. Till dessa ytor räknas lunchrummet (endast vid arrangemang), studierummen och lärmiljörummet (endast vid arrangemang).

För att komma till Internationella biblioteket måste man först gå genom hela entréplanet vilket huserar en tidningsavdelning med tidningar från olika delar av världen samt en större tidsskriftavdelning. Till höger i entrén finns en läsesal med

bord och belysning och ett litet café. I andra änden av rummet finns en informationsdisk vilken bemannas av personal från Internationella biblioteket. På väggen bakom informationsdisken finns ränder med hälsningar på olika språk målade i klara färger. I arbetet med utvecklingen av biblioteket framhölls vikten av att personer som kommer in genom entrén förstår att de kommit till Internationella biblioteket och vilken väg som leder till våningsplan 1 och 2, där själva verksamheten finns (Stockholms Stadsbibliotek, 1999).

Entréerna till våningsplanen är tillgängliga för besökarna via trapphus eller med hiss. Entrédörrarna är i glas med träram och öppnas utåt mot trapphuset. Glasfönstren ger god insyn mot receptionen, som är placerad så att det är det första som syns från

Bild 2. Vy över rummet sett från entréhallen på våning 2. (Egen bild)

trapphus och hiss. Internationella bibliotekets våningar är långsmala och rektangulära till sin form. Takhöjden är på båda våningarna 2, 7 meter. Fönster löper längs med båda långsidorna. Golvet är grått, väggarna är vita. Ljusinsläppet från fönstren tillsammans med de vita väggarna och inredning i mjälla färger gör att biblioteket känns ljust. I mitten av byggnaden, på alla våningsplan i huset, löper en hjärtvägg, denna är bärande och har därmed genom sin statiska karaktär påverkat rummets utformning då den ej kan flyttas eller rivs. Bibliotekets båda våningsplan är i grunden utformade

på samma vis, då hjärtväggen klyver rummen i två korridorer. På båda sidor av väggen finns vägghyllor, väggen täcks på så vis med böcker från tak till golv, vilket ger den ett massivt intryck. Den högra korridoren är något smalare än den vänstra.

I ett mötesprotokoll med rubriken *Lokalprogram för världsbibliotek* från år 1999 framkommer att man i planeringen av inredningen önskade att hyllorna inte skulle placeras "traditionellt" i långa rader utan mer variationsrikt. I ett annat mötesprotokoll återfinns att det initialt fanns en tanke om att köpa in hyllor med hjul för att möjliggöra flexibilitet i möblemanget och för att underlätta arrangemang i biblioteksrummet (Sammanträdesprotokoll 1., 1999). Idag är dock alla golvhyllor utan hjul och står stadigt uppradade på vertikalen ut i rummet. Avsaknaden av hjul på hyllorna gör rummet relativt statiskt i fråga om möjligheten att ändra på dess utformning. Golvbokhyllorna fungerar som avdelare i rummet. De står uppställda på rad, relativt tätt placerade och inskjutna intill väggen. Detta skapar en känsla av återvändsgränder, hörn och prång. Dessa skapar en möjlighet för besökarna att hitta en egen vrå att sätta sig i och i viss mån även möjlighet till avskärmning och anonymitet. Mellan varje bokhylla finns ett fönster, vilket ger god ljusställförsel. Golvbokhyllorna varierar något i höjd, där de högre har fem hyllplan, jämfört med de lägre som har fyra. Golvhyllornas relativt täta placering i rummet bidrar till att skapa den korridorsliknande känslan som rummet har. Man återvänder hela tiden till

korridoren för att röra sig vidare genom, in i eller ut från biblioteket. Korridoren ger också en viss överblickskänsla då man från entrén kan se hela vägen ner till slutet av rummet. Rummets utformning leder som vi uppfattar den till att man gärna rör sig genom det från höger till vänster, att man "går varvet runt". Att det blir naturligt beror troligtvis på att cirkulationsdisken och självservicedisken för utlån och återlämning befinner sig på rummet högra sida.

Det är framförallt längs med rummets långsidor som funktioner och bestånd finns samlade. Rummets kortsidor är mindre tillgängliga för besökarna. På den högra kortsidan, sett från trapphuset, finns på båda våningsplanen låsta dörrar, icke tillgängliga för besökarna. På motsvarande kortsida finns på båda våningsplan en nödutgång. På våningsplan 1 finns ett appendix som våningsplan 2 saknar. Via en dörr och en smal korridor strax till vänster om entrén återfinns lärmiljörummet och läsrummet. Då besökaren måste passera genom korridoren för att komma till rummen ger dessa intryck av att vara en aning dolda.

Biblioteksbesökarna kan röra sig fritt i det öppna biblioteket. De områden som är avgränsade för besökarna är markerade med dörrar, eller med diskar så som cirkulationsdisken bakom vilken endast personal vistas. De bokningsbara utrymmena är alla visuellt tillgängliga, de har fönsterväggar ut mot rummet där besökarna vistas. Dörrarna ut till det interna trapphuset, som personalen använder för att ta sig mellan de olika våningarna, har kontor och bokhiss, är helt avgränsade för besökarna. Besökarna har möjlighet till vertikal och horisontell rörelse, i och med de olika våningsplanerna. Det är dock troligt att språkens indelning påverkar och i viss mån kan begränsa besökarens användning av båda våningsplanen. Detta resonemang kommer att utvecklas vidare under avsnitt 5.2.4 där mediernas fördelning beskrivs.

5.2.3 Funktionernas fördelning

Detta avsnitt handlar om de funktioner som finns i rummet och dess lokalisering. I avsnittet förhåller vi oss till de funktioner som biblioteket tilldelat rummet, vilket kommer till uttryck i rummets utformning genom inredning, skyltar, belysning och avgränsningar. I och med det rör vi oss med Lefebvres termer på den nivå som benämns det utformade rummet.

Biblioteket har ett antal olika *sittplatser*, både fristående stolar och pallar samt stolar placerade kring bord vid studie- och läsplatser. Sittplatserna är spridda genom hela rummet. I gångarna mellan hyllorna står små vita pallar i trä. Dessa har ett litet rektangulärt hål i sitsen, är lätta och går att flytta med sig till den plats man vill sitta vid. På båda våningsplanen utanför datorrummet med dörr till står två vita fåtöljer; stoppade men nätta till sin storlek och klädda i ett mjukare material. Dessa ser i högre grad ut att inbjuda till bekvämlighet än resterande sittplatser i rummet. Fåtöljerna verkar också angöra ett mer statiskt inslag i miljön. Vi såg dem inte flyttas på under observationerna, vilket kunde ske med andra fristående sittplatser. På våningsplan 1 står ett litet svart bord mellan dem, vilket inger känslan av en sittgrupp. Det är möjligt att detta väcker associationer som inbjuder till att slå sig ned för samtal. I biblioteket finns även två små barnstolar i trä med metallben, en på varje våning. De är lätta och kan enkelt flyttas runt i biblioteket.

Det finns totalt åtta stycken *studieplatser*, fyra på varje våningsplan. Studieplatserna 1 och 2 (våning 1) ser likadana ut. Det finns sex sittplatser, tre på var sida runt bordet.

Bild 3. Studieplats, höger sida. (Egen bild)

Sittandes vid bordet är personerna riktade mot varandra. Studieplatserna har hyllor på båda sidor. Invid väggen finns åtta eluttag för att koppla in laptops eller andra enheter. Studieplats 5 och 6 (på våning 2) har endast fyra sittplatser. Det finns ett kontaktuttag med fyra ingångar placerat vid en av sittplatserna närmast väggen. Under observationerna noteras att det

ofta sitter personer på just denna plats eller platsen mittemot om man har dator med sig.

Studieplats 1 och 2 (våning 1) och 5 och 6 (våning 2) är lokaliserade på bibliotekets högra sida sett från entrén. De är placerade längs med ytterväggen, vid fönstren. På vänstra sidan är studieplatserna placerade inne i rummet, längs med hjärtväggen. Här bryter studieplatserna av den massiva bokväggen, vilket gör att rummet känns luftigare och mindre belamrat av böcker. Studieplatserna 3 och 4 (våning 1) samt 7 och 8 (våning 2) ser likadana ut. Ovanför dem hänger sänkta lysrör. Fyra uttag finns fördelade på två hyllor vid sittplatserna längst in. Det finns en hylla på var långsida om bordet. Borden vid studieplatserna är bastanta och tunga. Borden är i två varianter. På vänstra sidan är de i samma material som golvhyllorna, metall och vitt eller grått laminerat trä. I den högra korridoren är borden i trä. Det är möjligt att flytta stolarna, men i övrigt upplevs studieplatserna som statiska platser i biblioteket. De har heller inte flyttats på sedan planlösningen utformades från bibliotekets öppning.

De publika *datorplatserna* i biblioteket är 7 till antalet och är utplacerade på olika platser fördelade genom hela rummet på de båda våningsplanen. I studierummen finns två av datorplatserna, där det finns möjlighet att stänga om sig. Datorerna är på förhand bokningsbara och det sker genom *bokningsdatorn* som befinner sig på plan 2. Dess gränssnitt är enkelt, det går att välja mellan svenska och engelska som språk. För att boka skrivs bibliotekskortnummer in. Denna används för att boka in en timmes användning på lånedatorerna. I studierummet på våningsplan 2 finns en datorplats som är bokningsbar i tre timmar i sträck, denna kostar 15 kr per timme att boka och bokas via personalen i låne- eller informationsdisken. Ovanför datorplatserna hänger en laminerad pratbubbla där det står "Internet och Microsoft Word". På datorn sitter en laminerad lapp med samma text samt "IB 1:2" vilket markerar datorns namn/nummer. På datorns skärm finns en tydlig inloggningsruta som det står "PIN-kod" över. Via sökdatorn ges åtkomst till bibliotekskatalogen, som delas med Stockholms stadsbibliotek och dess filialer. Via Internationella biblioteket ges det även möjlighet att söka i katalogen begränsat till ett visst språk eller en viss avdelning. Internationella biblioteket erbjuder även möjligheten att söka i bibliotekskatalogen på böcker skrivna på arabiska, kinesiska, persiska, polska, ryska och spanska, inköpta från år 2004 och framåt. Dessa språk går då att söka på via

originalspråk och med andra alfabet än det latinska, vilket den gemensamma katalogen är begränsad till.

I biblioteket finns två små *studierum*, ett på varje våningsplan. Här i finns två av de fem bokningsbara datorplatserna. Rummen ligger på båda våningarna placerade i hörnan närmast utgången på vänster sida och har en dörr som man kan stänga om sig. Där finns två svarta skrivbord som ställts längs rummets två lediga väggar. På ett av skrivbordet står en stationär dator. Framför datorn finns en mjukare skrivbordsstol och en enklare stol bredvid. Studierummen bokas genom att boka datorplatsen som finns i studierummen, även om man inte har för avsikt att använda sig av denna. För att bekräfta bokning måste man logga in på datorn i rummet.

Läsning (av såväl tryckt som digitalt material) kan ske på bibliotekets olika sittplatser. På bibliotekets två våningsplan finns fyra platser vilka är avsedda för läsning. Dessa är runda bord i hörnorna på vänstra sidan och två vita stolar utanför studierummen. De runda borden är lägre än övriga bord i lokalen och har fem stolar vardera. Bordet och stolarna är i trä. Det ligger lite avskilt inne i hörnet tillsammans med några hyllor och boktråg och ger en känsla av en "barnhörna". Värt att notera är dock att de runda borden ofta används för studier. De vita stolarna utanför studierummen är stoppade med ett mjukt material. På våningsplan 2 står ett litet svart bord mellan stolarna med två vägglampor över.

Till höger om ingången på våningsplan 2 finns en tavelvägg för affischer och broschyrer med information från biblioteket. De affischer som är riktade till alla bibliotekets besökare är skrivna på svenska. Till de affischer som handlar om programpunkter på andra språk än svenska används det språk som programpunkten är på.

Bild 4. Läsplats. (Egen bild)

Både på våningsplan 1 och 2 möts man i entrén av den bemannade lånedisken/cirkulationsdisken och till höger om denna står självservicedisken med funktionerna utlån och återlämning. Detta innebär att personalen, förutsatt att denne är på plats vid disken, alltid har god översikt om någon behöver hjälp vid självservicedisken. Lånedisken utgör en barriär som skiljer låntagare och personal åt. Bakom disken finns personalens arbetsytor. Där finns vägghyllor med referensexemplar av olika böcker, varav flera är ordböcker. Självservicedisken består av en pekskärm där låntagaren kan trycka för att välja de olika alternativen. Där finns även en RFID-platta för att lämna tillbaka eller låna om böckerna.

På både våning 1 och 2 finns det anslagstavlor där allmänheten kan affischera om lokal information. De affischer som sitter uppe vid tidpunkten för observationerna handlar i hög utsträckning om teman som språk och länder men det annonseras även om kulturella evenemang, som danskurser eller föreläsningar.

På båda våningarna finns det utöver lånediskarna två stycken mindre informationsdiskar. Dessa är inte alltid bemannade. De ser likadana ut och befinner sig i den vänstra delen av rummet. Diskarna är vita i laminerat trä med ben av metall, det står en stor datorskärm på den och bakom disken hänger en anslagstavla för affischer med information om hur biblioteket fungerar och om saker som händer på biblioteket. På diskarna ligger även streckodsläsare. På våningsplan 2 står en liten röd skylt som informerar om att informationsdisken är en "arbetsplats för personalen". Diskarna står på hjul, vilket gör dem flyttbara. Ovanför dem hänger en sänkt lysrörslampa. Från disken och dess dator går sladdar upp till ett hål i taket. Detta antyder att diskarna trots sina hjul är statiska till sin karaktär.

Bild 5. Informationsdisk. (Egen bild)

Läsrummet har en annan atmosfär än resten av biblioteket, det har flera och varmare färger. Det är det enda rummet i det publika biblioteket där fönstren har gardiner, dessa är i spets, vilket ger ett luftigt intryck. I

rummet finns fyra smala träbord. Till varje bord finns två trästolar med stoppade, röda dynor och ryggstöd. Två av borden står

mittemot varandra, direkt till höger när man kliver in i rummet. Mellan dem finns en golvlampa. De andra två borden står bredvid varandra, mitt i rummet, med stolarna placerade med ryggarna mot ingången, så att de sittande är riktade mot fönstren. Längs med rummets vänstra vägg finns flera hyllor, dessa är förhängda med ett stormönstrat tyg. Två dockor hänger också från hyllorna. På väggarna sitter tecknade bilder med tilltagen röd eller grön passe-partout runt. Ett tråg med barnböcker, en soffa med färgglada kuddar, och fyra stycken gosdjur för tankarna till andra biblioteks barnavdelningar, vilket kan förklaras av att rummet fungerar som en lokal vilken skol- och förskoleklasser kan boka när de kommer till biblioteket. När läsrummet är obokat är det fritt för besökarna att gå in och sätta sig i. Rummets funktion är alltså tvåfaldig och det märks i dess utformning.

Biblioteket har ett *lärmiljörum* som är bokningsbart för grupper och som används av biblioteket internt för möten. Här hålls även datorkurser. Lärmiljörummet är utrustat med sju datorer, en skrivare och sju skrivbordsstolar. Det finns ett sammanträdesbord med totalt 9 stolar. Där finns även en whiteboardtavla på hjul. Rummet har tre fönster täckta med galler.

5.2.4 Mediernas fördelning

Internationella biblioteket har i sitt bestånd över 200 000 böcker på över 120 olika språk. Här finns även tidningar, cd-skivor och filmer. Enligt bibliotekets riktlinjer ska beståndet innehålla både skönlitteratur och facklitteratur. Det skall också finnas smalare och mer specialiserad litteratur (Internationella biblioteket u.å.). Under 2012

gjordes 13 060 nyförvärv till en kostnad av 2 070 000 kr (Internationella biblioteket 2012). Enligt den funktionsansvariga för den publika verksamheten möter biblioteket svårigheter att köpa in viss litteratur. På vissa språk, exempelvis somaliska, dari och pashto, finns mycket stor efterfrågan, men på grund av låg utgivning så finns mycket lite litteratur att köpa in, eller så är den litteratur som finns svår att få tag på. Arbetet med inköp är nära kopplat till personalen. Inköp av medier till biblioteket görs via distributörer och bokhandlar från hela världen. Personalen har byggt upp ett kontaktnät med inköpsställen. Medieinköp kan även göras om någon ur personalen reser till något av länderna där media produceras på ett språk som biblioteket köper in. Detta dels för att spara in fraktkostnader samt för möjligheten att se och ta i böckerna. Denna typ av inköp görs oftast om personalen inte kan språket, vilket gör arbetet med urvalet svårare. Biblioteket kan anlita personer utifrån som reser till landet ifråga och köper in böcker, baserat på vad biblioteket vill ha⁷. Internationella biblioteket katalogiserar ungefär 25-30% av sina medier själva. Övrig katalogisering köps in av BTJ (Svensk Bibliotekstjänst) eller från vissa leverantörer. Personalen katalogiserar medier på språk de själva behärskar, men också på andra språk.

Återkommande i protokoll och anteckningar från planerandet av biblioteket är vikten av att biblioteket inte känns trångt och oöverskådligt med ett stort antal böcker ute i hyllorna. Istället skulle en del av beståndet, bland annat små minoritetsspråk med endast ett par böcker från varje, magasineras och plockas upp vid behov. Beståndet skulle vara aktuellt och inte innehålla dubletter. Det skulle exponeras luftigt och vara attraktivt för besökarna (Sammanträdesprotoll 2., 1999).

På Internationella biblioteket finns inte de så kallade "skolspråken" engelska, tyska, franska eller de svenska minoritetsspråken representerade i beståndet. Dessa återfinns istället på Stockholms Stadsbibliotek i huset bredvid (Internationella biblioteket 2012). I IBLC's centrala medieförsörjningsplan från år 1996 står att åtskillnaden mellan "skolspråken" och de tidigare kallade "invandrarspråken" med tiden börjat förlora sin mening. Ett exempel var att med större andel afrikanska grupper i landet blir böcker på franska allt mer efterfrågade (Stockholms Stadsbibliotek Invandrarlånecentralen, 1996). Nu år 2014 är språken fortfarande åtskilda, med undantag för ett antal böcker skrivna av fransktalande författare med ursprung i afrikanska länder, något som informanterna också påpekar är problematiskt. Även inne i huset delar biblioteket upp de olika språken. De fördelas över de två våningsplanen biblioteket förfogar över. På våningsplan 1 finns bl.a. språk från Afrika, Mellanöstern och västra Asien samt CD-skivor och filmer. På våningsplan 2 återfinns bl.a. språk från Europa och östra Asien. Att dela upp språken på två olika våningsplan kan påverka de möten som sker i biblioteket. Det är möjligt att personer som besöker biblioteket för att hitta medier på sitt eget språk inte rör sig på det andra våningsplanet och således inte möter de människor som på samma sätt endast rör sig på det våningsplanet.

Under intervjun med bibliotekschef och funktionsansvariga för publika verksamheten framkommer även att man genom depåverksamheten får indikationer på vilka nya språk som tillkommit till landet, eller vilka språk efterfrågan växer på. Bibliotekets

⁷ Källa: Korrespondens via epost med utvecklingsledare för media och katalog vid Internationella biblioteket.

språkfördelning i sitt mediebestånd baseras just på efterfrågan. Under intervju framkommer att man ser sig ha ett uppdrag att hålla ett brett sortiment då det kanske inte finns någon annan möjlighet att hitta vissa böcker på vissa språk. De finns exempelvis inte att tillgå i bokhandlar eller på andra folkbibliotek.

Efterfrågan styr även hur mycket utrymme språket får i rummet. Språken vars efterfrågan växer får mer utrymme på hyllorna. Stor efterfrågan kan även leda till högre medieanslag, men inte nödvändigtvis. Ett minskat medieanslag kan vara en indikator på att biblioteket hittar andra vägar att köpa in litteraturen. Inköpen kan även påverkas om man får indikationer på att språket köps in mer och mer ute på andra folkbibliotek i landet. Ett exempel på ett sådant språk är spanskan. Detta visar på att Internationella biblioteket i första hand kan ses som ett resursbibliotek när det gäller bestånd.

Utrymmet på hyllorna täcker inte bara in språken utan ska även i någon mån representera de geografiska områden där språken talas. Även detta påverkar hur stort utrymme språken får. Ju större geografiskt område, desto mer plats på hyllorna. Låntagaren ska kunna återfinna böcker skrivna av författare från sitt hemland. Vissa språk, exempelvis arabiska och spanskan, talas på många olika platser i världen. Ursprungsland framgår dock inte i hylluppställningen, utan där organiseras böckerna efter språket och författare. Utöver detta eftersträvas allmänna rekommendationer från exempelvis Stockholms Stadsbibliotek angående förvärv. Dessa innefattar bland annat att köpa in böcker översatta från exempelvis spanska till grekiska eller liknande.

Internationella biblioteket använder sig i likhet med många andra svenska folkbibliotek av klassifikationssystemet SAB. SAB är uppbyggt i trädstruktur där varje ämne markeras med ett signum. Inom SAB markeras signum med bokstäver. Första bokstav anges i versaler och markerar ett huvudområde. Följande bokstäver skrivs ut i gemener och markerar specifika underkategorier. På Internationella biblioteket används endast signumet för huvudområdet, beståndet delas inte in i underkategorier. Bokryggarna märks med signum för huvudområdet och böcker skrivna på andra språk än det latinska alfabetet märks även med författarens initial och efternamn. Skyltar med översättningar av SABs signum till andra språk finns utplacerade i rummet. Vidare är hyllorna och språken är organiserade efter nummer. Dessa sitter uppmärksade med skyltar i metall. På vägghyllorna sitter skyltarna uppe vid taket och på golvhyllorna på deras kortsidor. I alla hyllor finns "knubbar" som

Bild 6. Skylt i metall. (Egen bild)

markerar vilket språk samt vilken genre indelningen innehåller. På knubbarna⁸ står språkets namn utskrivet, både på svenska och på språket i fråga. Inom alla språken är böckerna, i den mån det finns böcker i alla kategorier, i ordningen skönlitteratur(romaner och noveller), dramatik, poesi, biografier, facklitteratur, barn och ungdomslitteratur och facklitteratur för barn.

Bibliotekschefen påpekar under intervjun att indelningen av språken på hyllorna till stor del är pragmatisk och praktisk till sin utformning. Exempelvis lånades de turkiska medierna mycket av kvinnor med barnvagnar, vilket innebar att det turkiska bokbeståndet flyttades till en mer rymlig plats. En annan anpassning är hyllorna med medier på japanska, kinesiska och thailändska, vilka har ett hyllplan mindre än övriga språks hyllor, då personal och låntagare påpekat att de inte når upp till det översta hyllplanet.

Biblioteket erbjuder audiovisuella medier i form av film och musik. Dessa lånas ut gratis. Den AV-media som finns i beståndet är fördelad på följande vis; Världsmusik och filmer med textning på svenska eller engelska finns utställda på film- och musikhyllan. Övrig AV-media, i form av ljudböcker, barnböcker; sagor och sång, finns utställda i grå plastkorgar vid respektive språk. Längs väggen till vänster om den mindre informationsdisken på våningsplan 1 finns hyllor i grå metall på vilka musikskivorna och filmerna står. Det är till synes lätt att navigera i hyllan med hjälp av skyltar och knubbar som berättar varifrån medierna kommer. Vissa filmer och skivor ställs med framsidan utåt som exempel på vad som finns i hyllan. På båda våningsplanen finns även en mindre tidnings- och tidsskriftshylla i en bokhylla till vänster om lånedisken. Där finns ett mindre urval tidningar och tidskrifter för utlån. Att det inte rör sig om större samlingar här beror troligtvis på de stora tidnings- och tidskriftssamlingarna som finns i tidnings- och tidskriftsbiblioteket på entréplan.

5.2.5 Estetik

Att veta hur det initiala arbetet med bibliotekets estetik gått till är en intressant bakgrund för analys av hur biblioteksrummet ser ut idag. Inför att Internationella biblioteket skulle flytta in i byggnaden hölls i augusti 1999 ett möte med projektets ledningsgrupp om vad lokalen skulle innehålla och hur inredningen skulle se ut. Inredningsarkitekten Ulrika Gynnerstedt har tidigare jobbat med inredning i Kulturhuset och arbetade tillsammans med ledningsgruppen fram ett antal punkter som ansågs vara viktiga i biblioteket. Gynnerstedt ville utgå från "husets anda", behålla de enkla formerna och ljusa färgerna samt arbeta med "trendmedveten" inredning som speglade tiden. Husets utformning var i sig intressant med sina långsmala våningsplan, vilka kunde accentueras med "häftig inredning" blandat med minimalism. Skyltning av information och böcker skulle vara tydlig och lätt att förstå av personer med olika språk. Organisationen i biblioteket skulle vara tydlig, så att man leds in i det och hittar rätt. För att framhäva studieplatser och böcker behövdes en intressant belysning. (Sammanträdesprotokoll 2., 1999)

Enligt informanterna har inredningen i stort sett varit densamma sedan biblioteket invigdes år 2000. Väggarna är vita, golvet grått och inredningen består i mångt och

⁸ Biblioteksterm som syftar till de markörer av plast som markerar indelningar i bokhyllorna på biblioteket.

mycket av metall och trä i ljusa färger. De flesta av de punkter som inredningsarkitekten Gynnerstedt och ledningsgruppen ansåg viktiga har således genomförts och är fortfarande en del av internationella bibliotekets utformning. Belysningen i bibliotekslokalen kan betecknas som god. Stort ljusinsläpp från fönster och spottar i taket ger framtoning åt utlåningsdisk, studie- och läsplatser samt bokhyllor. Genomgående färger och material i rummet och hos möbler och inredning är vitt, ljusgrått, metall och trä. Som accentfärger förekommer rött och blått, vilka återfinns på hjärtväggen; rött på vänstra sidan och blått på den högra. Det röda som accentfärg återfinns även hos mindre skylthyllor uppställda i biblioteksrummet. Dessa återfinns på fyra ställen i lokalen. Dessa hyllor blir färgklickar i en annars något avskalad miljö. Under veckan flyttas två av hyllorna till nya platser för att skylta nya böcker och teman på andra språk.

Studieplatsernas arbetsytor består av tre rektangulära bord i ljust trä som satts ihop till en enda stort bord. Bordsskivan är i trä, benen i metall. Materialet är tungt och bastant, vilket påverkar rummets utformning på det vis att studieplatserna blir till statiska inslag. Över varje sittplats finns en grå lampa i metall, även denna markerar var studieplatsen bör befinna sig.

Fotografier och tavlor är ett återkommande inslag i inredningen. De finns i olika storlekar och med varierande motiv. Ett återkommande inslag som återfinns på flera platser i biblioteket är små, runda fotografier som föreställer vägar i landskapsmiljöer, tagna utifrån perspektivet att fotografen färdas längs med vägen. Något som bibliotekschefen lyfter fram i intervjun var att de människor som möts på Internationella biblioteket, även personalen, kommer med olika erfarenheter och har kommit av olika skäl

(...)här möts människor som är på flykt eller som kommit hit för kärlek eller som kommit hit för att hitta arbete eller för att ens föräldrar flyttat hit, alltså det finns ju människor från hela världen som representeras i detta hus, det tycker jag är den stora vinsten med att finnas i detta huset, att man möter, när man kommer in här kan man alltid möta någon som har liknande erfarenheter, det är fantastiskt.

Bild 7. Fotografier med vägmotiv. (Egen bild.)

Motiven på fotografierna skulle kunna tolkas som symboler över färdvägen som leder besökarna till biblioteket.

5.3 Aktiviteter i lokalen

Här redovisar vi det empiriska material vi kan utläsa av observationerna. Totalt har 24 observationer genomförts. Observationerna har skett fyra gånger dagligen på vardagar, två gånger dagligen under lördag och söndag och pågått under en veckas

tid. Tiderna på vardagar har varit kl.9.30, 12.30, 14.30 samt 16.30. Tiderna på helgdagar har varit kl.12.15 samt 14.00.

Nedan ses en sammanställning av de aktiviteter som noterats under observationerna. Resultaten har också räknats om till ett genomsnittsvärde per observation. I detta genomsnitt är de tre första kategorierna inte relevanta och har därför utelämnats. I tabellen är samtliga resultat från de 24 observationerna inräknade. Observationerna har visat vid hur många tillfällen/hur ofta en aktivitet skett. Samma personer kan ha räknats vid flera observationstillfällen om de suttit kvar länge på biblioteket, rört sig mellan våningsplan under observationen eller liknande. Resultaten ska istället utläsas som hur många gånger en viss aktivitet har kunnat iaktas, då det ur detta kan skönjas generella tendenser. Då resultaten har en kvantitativ form presenteras de utifrån var och en av de kategorier som observerats.

Tabell 2. Antal observerade aktiviteter per observation samt genomsnittsvärde.

AKTIVITET	ANTAL	Genomsnitt per observation
Sitter	426	-
Står	134	-
Går	48	-
Samtal	77	3,2
Studerar	113	4,7
Läser bok	58	2,4
Söker i hyllor	59	2,4
Lånedator	41	1,7
Elektronisk enhet	187	7,8
Totalt antal personer	607	-

Den aktivitet som förekommer i högst utsträckning är användandet av medförd elektronisk enhet, med ett snittvärde på 7, 8 gånger. Till denna kategori hör smarta telefoner, datorer och surfplattor. Som mest har 13 personer observerats använda elektroniska enheter vid ett tillfälle. I en överhängande majoritet av fallen används laptops. Enheterna används vid studieplatserna och de lägre runda borden, med undantag för enstaka fall där någon har sin surfplatta eller smartphone i knät, sittandes på en stol mellan hyllor. Enheterna används ibland tillsammans av flera personer, framför allt vid studier. Under observationerna noterades det att det även förekommer att hörlurar är kopplade till enheterna. I en del fall har vi genom kroppsrörelser, så som att nicka huvudet rytmiskt i takt eller att stampa foten i takt kunnat anta att det rör sig om musiklyssning som aktivitet. Dock har vi under observationerna begränsad möjlighet att se vad enheterna används till. Att detta är den mest förekommande aktiviteten är inte anmärkningsvärt med tanke på att många i

dagens samhälle äger och ständigt bär med sig någon av enheterna. Vad som dock sticker ut är att det verkade som att man kommit till biblioteket för att använda sig av den portabla enheten som huvudsakliga aktivitet, trots att man har möjlighet att använda denna var som helst. Skäl till detta skulle kunna vara att biblioteket erbjuder portabel wi-fi och möjlighet att ladda enheten, men även dessa är inte funktioner som exklusivt erbjuds på bibliotek - de återfinns på platser som exempelvis caféer.

Biblioteket är överlag tyst, ljuden i rummet dämpas av bokhyllorna och ljuden utifrån gatan hörs endast svagt. Samtal förekommer dock frekvent inne i biblioteksrummet. Vid observationstillfällena uppmärksammades att samtal och interaktion mellan besökare och besökare-personal i något större utsträckning har skett i bibliotekets vänstra del. På båda våningarna har samtal observerats vid totalt 77 tillfällen, varav 40 stycken har skett i bibliotekets vänstra del. Samtal förs något oftare på våningsplan 1 (45 tillfällen) jämfört med våningsplan 2 (32 tillfällen). Av de samtal som skett på den högra sidan (37 stycken totalt) har en majoritet (21 stycken av dessa) skett vid lånedisken och då utspelat sig mellan användare och personal. Resterande samtal (16 stycken) har skett inne i den högra delen. Vi har noterat hur samtal på den högra sidan ofta sker något mer dämpat än på den vänstra sidan. Den vänstra delen har en bredare planlösning, ljusare och luftigare rum, vilket skulle kunna verka mer inbjudande för samtal jämför med den något mer dämpade högra delen. Av de samtal som förts har vi definierat 36 stycken som syftesinriktade, vilket innebär att vi har bedömt dem som samtal som kretsar kring gemensamma studier eller datoranvändning. Samtalen sker även på en mängd olika språk. En generell iakttagelse har varit att människor som till synes inte känner varandra sätter sig så utspritt som möjligt. De sätter sig mitt emot eller snett mitt emot varandra snarare än direkt bredvid varandra. Vid ett tillfälle noteras dock i den vänstra delen ett samtal mellan vad som verkar, av samtalsämnet att döma, vara två personer som inte känner varandra sedan tidigare.

Av de aktiviteter som noterats är *studera* den mest frekventa med 113 tillfällen. Av dessa har det i 66 fall rört sig om tillfällen då personer studerat ensamma och vid resterande 47 tillfällen har studerat i grupper om 2 eller fler personer. Det är möjligt att vissa av de som läser böcker eller sitter med laptops eller surfplattor i vissa fall studerar, men då aktiviteten inte ackompanjerats av exempelvis anteckningsblock eller studielitteratur har de istället noterats som *läsning* eller *elektronisk enhet*. Det är vanligare att aktiviteten studera förekommer på våningsplan 1 (67 tillfällen) jämfört med våningsplan 2 (46 tillfällen). Detta skulle kunna bero på att våningsplan 1 helt enkelt är det första våningsplan som studenterna kommer till, och det våningsplan som således först fylls med besökare.

Aktiviteten läsning har avgränsats till när personer som utför aktiviteten har ägnat sig åt läsning som inte till synens har varit studieinriktad. Detta har vi slutit oss till genom att, där det varit möjligt, se till vilken sorts litteratur som används och om personen inte har använt sig av andra studierelaterade föremål så som att ta anteckningar. Det går dock via observationer inte helt att veta i vilket syfte aktiviteten har utförts, det kan därför förekomma enstaka misstolkningar. Att läsa i fysiska böcker eller tidningar/tidskrifter har noterats 58 gånger. Läsande sker vid alla de sittplatser som erbjuds i biblioteket. Någon skillnad i vilken sida av biblioteket som föredras kan inte urskiljas och läsningen är även jämnt fördelad mellan våningsplan 2 (31 tillfällen) och våningsplan 1 (27 tillfällen). På båda våningsplanen finns en

mindre tidningshylla. Personer som sitter och läser tidningar observeras dock inte nämnvärt under våra 24 tillfällen. Detta beror troligen på den väl tilltagna tidningsavdelningen på entréplan, vilken innehar flera av de språk som erbjuds på biblioteket. Att ägna sig åt aktiviteten läsning sker relativt frekvent på biblioteket med ett medeltal på 2, 4 enheter per observation. Ett extremvärde med 10 aktiviteter av läsning under en observation drar upp siffran något, detta borde dock inte misskreditera trovärdigheten i medelvärdet då aktiviteten har noterats vid varje observationstillfälle. Ett skäl till att aktiviteten läsning förekommer såpass frekvent kan bero på att biblioteket innehar litteratur som inte finns att tillgå, eller är svår att få tag på, i bokhandlar eller på egen hand. Biblioteket har också som vi visar i avsnitt 5.2.4 ett fokus riktat mot boken som media, vilket skulle kunna påverka den höga användningsfrekvensen av den.

Personer som söker efter medier i bokhyllorna har noterats vid 59 tillfällen. Det förekommer ofta att personer (42 tillfällen) söker i hyllorna på våningsplan 2 än på våningsplan 1 (17 tillfällen). Att det oftare förekommer att personer söker böcker på våningsplan 2 beror troligtvis på att andelen besökare med kunskaper i de språk som erbjuds där är större än andelen besökare som talar språken på våningsplan 1.

Bibliotekets 7 stationära lånedatorer har noterats användas vid totalt 41 tillfällen. Av dessa utgör en dator bokningsdator och de två övriga är sökdatorer vilka endast har tillgång till bibliotekskatalogen. Endast en gång har vi noterat användning av sökdatorerna. Att användande av sök- och bokningsdatorer ej noterats vid fler tillfällen kan bero på de ärenden som utförs vid dessa är snabbt avklarade. Att sökdatorn inte används mer frekvent kan även bero på att katalogen finns tillgänglig för de som använder sig av de övriga lånedatorerna, samt att låntagare frågar personalen om hjälp när de letar efter något.

Vid två tillfällen observerades personer som satt sig med medhavda laptops vid de runda borden på vänster sida, det som biblioteket har valt att kalla *läsplatser* (jämför med de fyrkantiga borden som är *studieplatser*). Personerna hade höjt upp datorerna med hjälp av en trave böcker under, antagligen för att få en mer ergonomisk arbetsplats. Personerna hade valt de låga borden vid läsplatserna trots att det vid de observerade tillfällena fanns gott om sittplatser vid studieplatserna. Totalt observerades 40 aktiviteter vid läsplatserna. Av dessa ägnades 17 åt aktiviteten studier. Detta kan ställas mot att fyra gånger som platsen sågs användas för läsning. Här finns således en diskrepans mellan det av biblioteket föreställda användningsområdet och den faktiskt utövade användningen.

En majoritet av de observerade personerna har valt att slå sig ned på bibliotekets sittplatser (426 av 607 tillfällen). Att observera hur många som sitter ned jämfört med hur många som går eller står i biblioteket kan ge en bild av huruvida det är en plats där människor vill vistas en längre tid. Vid observationstillfällena har det till exempel noterats att vissa personer återkommer varje eller nästan varje dag för att studera eller läsa. Vid 48 tillfällen noteras personer som tagit med sig en kaffe, läsk, bulle eller snacks. Detta antyder att personer tänker sig sitta kvar på biblioteket en stund. Vid 3 tillfällen har även personer som inte har varit sysselsatta med någon uppenbar aktivitet setts sitta i biblioteket. En av dem på en stol med händerna i knät tittandes ut genom fönstret, en annan hade lutat sig tillbaka och slutit ögonen. Det har även vid

minst två tillfällen noterats hur personer intar bekvämare ställningar, såsom att ta av sig skorna och lägga upp fötterna på andra stolar. Detta tyder på att biblioteket kan vara en plats för avkoppling och vila, någonstans att slå sig ned en stund, utan att någon uppgift måste utföras. Det finns dock begränsningar i hur länge det går att stanna på biblioteket och vad som kan göras där, exempelvis kostar det pengar att besöka toaletterna och att använda datorerna i studierummet har en tidsbegränsning.

6. Analys

Vi har nu nått fram till kapitlet analys i vilket vi har valt att tematiskt lyfta diskussionen kring hur resultaten i samklang med teori och tidigare forskning skapar förutsättningar för biblioteket som mångspråkig mötesplats. Det är här på sin plats att återkoppla till de forskningsfrågor som vi presenterade i avsnitt 1.2. Analysens huvudsakliga fokus är att besvara den övergripande forskningsfrågan, vilken rör hur funktionernas och beståndets inbördes organisation formar verksamhetens logik och hur de aktiviteter som möjliggörs genom de rumsliga förutsättningarna gör biblioteket till en mötesplats i en mångspråkig kontext. De preciserade forskningsfrågorna, vilka har tjänat till att besvara den övergripande forskningsfrågan, har vi till stor del besvarat i resultatredovisningen. Vilka rumsliga förutsättningar för att vara en mångspråkig mötesplats som kan skönjas i lokal, funktioner och bestånd har besvarats i avsnitt 5.2. I avsnitt 5.3 redovisar vi vilka aktiviteter som kan iakttas i lokalen och hur människorna förhåller sig till lokalens utformning, men hur rummets utformning påverkar platsens möjlighet att vara en mötesplats och en plats för mångspråkighet samt hur de aktiviteter och funktioner som vi iakttagit i lokalen uppstår som en konsekvens av utformningen, vilken kan säga något om bibliotekets identitet, kvarstår att analysera och besvaras, vilket kommer att ske i detta kapitel.

I analysen kommer de båda våningsplanen bitvis att refereras till som *rummet*. Detta görs när vi talar om funktioner och interiör som är genomgående på båda våningar. Vi har valt att betrakta biblioteket som en samlad enhet och utifrån Lefebvres teorier som ett socialt rum. Detta fungerar då våningarna i hög utsträckning liknar varandra, både rumsligt och verksamhetsmässigt. I dem delar i analysen där det är relevant att tala om bibliotekets rumsliga indelning i termer av att det är fördelat över två våningsplan kommer detta att markeras i texten som våningsplan 1 och 2. I analysdelen är det huvudsakligen Lefebvres utformade rum som kommer att användas, då vi analyserar hur rummet och dess funktioner och interiör är utformat och organiserat. Lefebvres levda rum kommer, i den mån som tillåts genom rumsliga observationer, att tas i beaktande i analysen av användningen av rummet.

6.1 Rummets fördelning

Som grund för analysen av den rumsliga fördelningen bör först nämnas att biblioteket är förlagt i en byggnad med begränsade ombyggnadsmöjligheter. Den bärande hjärtväggen formar till stor del rummets fördelning. Givna rumsvariabler såsom ytstorlek och takhöjd fanns redan på plats när biblioteket flyttade in och dessa påverkade på ett konceptuellt plan rumsfördelningen. Lefebvre (1991) talar, som vi presenterar i kapitel 2, om hur ägandeskap och teoretisk rumsplanering påverkar rummets fördelning vari det uppmuntrar eller beivrar aktiviteter och beteenden samt

att det antal rum som fördelas mellan grupper, funktioner och aktiviteter säger något om relationerna mellan dessa. Internationella biblioteket har sitt fokus riktat på språken och boken som medieform. Att biblioteket har sitt ursprung i en resursverksamhet blir tydligt i andelen utrymme i biblioteket som upplåts till boken. Biblioteket har egentligen bara tre publika ytor där boken inte är i fokus: lärmiljörummet och de två studierummen. Dessa tre måste bokas i förväg och är således inte nåbara för besökare utan att biblioteket beviljar tillträde. Det är dock inte enbart utrymmet som tilldelas beståndet som är väsentligt för att bedöma bibliotekens fördelning av rummet. Angränsande funktioner, exempelvis läs- och studieplatser, säger även dessa något om hur biblioteket önskar att rummet används. Störst andel rum på biblioteket är tilldelat samlingarna och funktionerna med läs- och studieplatser. Dessa varvas med varandra och samsas om samma utrymme. Läs- och studieplatserna är placerade mellan raderna av bokhyllor. Den ständiga närvaron av boken präglar användningen av rummet, både fysiskt och mentalt.

Internationella bibliotekets utformning kan sägas i hög utsträckning ha fördelat rummet enligt den traditionella kunskapssyn som representeras i det som Koch (2004) beskriver som ett traditionellt bibliotek. I denna kunskapssyn är synen på boken som källa till kunskap starkt befäst. På Internationella biblioteket har tillgängliggörandet av boken fått stå i fokus för utformning, snarare än att i den rumsliga miljön skapa utrymmen för möten mellan människor. Detta faktum framkommer både i samtal med informanterna och präglar rummets utformning. Rummets spatiala system leder människor till böcker, detta kännetecknas av alla de återvändsgränder som finns i rummet; rummet har fler utrymmen som döljer snarare än exponerar individen för möten med andra individer. Daniel Koch (2004, s. 152ff) talar om biblioteks rumsutformning i termer av kontroll. Internationella bibliotekets rum är utformat med en "flaskhals", vilket innebär att den som går in eller ut genom biblioteket inte kan göra detta utan att passera den bemannade disken. Personalen, såvida denne inte rör sig ute i rummet, har uppsikt över vem som inträder och lämnar rummet. Personalen har således kontroll över vem som befinner sig i rummet, men mindre översikt över vad som sker ute i lokalen, då diskens och golvhyllornas placering begränsar vyn över rummet. Den sociala kontrollen som Koch talar om och som uppstår genom utformningen hos ny- eller ombyggda bibliotek med öppna planlösningar borde således i mindre grad ske inne på Internationella biblioteket, där användaren genom den rumsliga utformningen ges möjlighet till att dra sig undan från andra användare.

6.2 Social interaktion

Vi kan se att möjligheter till social interaktion skapas på flera vis i biblioteket. Samtliga sittplatser, utom de vid lånedatorerna, framför vilka endast en stol är placerad, är grupperade runt bord och möjliggör gemensamt arbete eller annan interaktion. Möbleringen runt läs- och studieplatser är placerad på ett sätt som gör att människor riktas mot varandra. Enligt Margret Kohn (2003, s. 4) får ett rums fysiska avgränsningar, såsom hur sittplatser arrangeras, en påverkan på mänskligt handlande. Det är på läs- och studieplatserna som vi har sett att en majoritet av samtalen utspelar sig, vilket bekräftar att placeringen främjar social interaktion. Dock är merparten (36 stycken av totalt 77) syftesinriktade, det vill säga att samtalen rör sig kring gemensam aktivitet, och tyder på att personerna som samtalar inte är främlingar för varandra. Därför kan vi inte ge svar på huruvida spontan interaktion främjas.

Samtalen i rummet sker till en marginell övervägande del i bibliotekets vänstra del, detta gäller både på våning 1 och 2. Andelen hade troligen varit högre om inte bibliotekets lånedisk varit placerad i den högra delen, då majoriteten av samtalen som förekommit på högersidan utspelat sig vid denna. Ute i den öppna lokalen möjliggörs social interaktion mellan fler än två personer i högre utsträckning än i de bokningsbara utrymmena. De bokningsbara studieutrymmena är små och har inte plats för fler än två sittplatser. Några gruppum att låna finns inte. Större sällskap måste därför hålla till ute i det öppna biblioteket. De lånedatorer som finns i rummet är står spridda, och är till för att en person åt gången skall använda dessa, vilket signaleras av att det bara finns en stol placerad vid varje lånedator. Detta främjar inte interaktion eller kontakt mellan människor och tyder på att datoranvändningen betraktas som en aktivitet för enskilda personer och inte för grupper. Denna föreställning skulle kunna ställas mot den syftesinriktade användning av medhavda elektroniska enheter (67 tillfällen), framför allt bärbara datorer, som vi iakttagit. En slutsats vi drar är att biblioteket inte uppmuntrar till interaktion runt dator, fast vi ser ett användningsområde för detta. Vid 17 tillfällen har vi noterat att besökare använder sig gemensamt av datorer i rummet. I nuläget möjliggörs detta bara om individer själva har möjlighet att ta med datorer.

Det råder överlag en relativt lugn och dämpad miljö i biblioteksrummet. Eftersom många använder biblioteket till studier kan detta tänkas bidra till en lägre ljudnivå hos låntagarna, för att undvika att störa andra användare. En majoritet (39 stycken) av de samtal som sker är syftesinriktade. Det kan vara så att den lugna och relativt dämpade miljön inne på biblioteket främjar till syftesinriktad interaktion snarare än spontan. Samtalen med personal sker främst i bibliotekets högra del. I övrigt förs det marginellt fler samtal i den vänstra delen. Det är svårt att ge konkreta svar på vad detta beror på.

6.3 Hög- och lågintensiva mötesplatser

Internationella biblioteket kan sägas vara både en hög- och lågintensiv mötesplats. Med sitt stora urval av olika språk erbjuder Internationella biblioteket en mötesplats för många olika människor med olika bakgrunder, erfarenheter och språkkompetenser. Biblioteket har även information och skyltar på flera olika språk vilket exponerar människor för både nya och bekanta språk. Vi har noterat att människor som befinner sig på biblioteket utför fler olika aktiviteter: de studerar, läser skönlitteratur, umgås, lyssnar på musik, spelar datorspel samt äter och dricker. Detta visar på att människorna som besöker biblioteket har olika intentioner med hur de vill använda platsen. Detta, i kombination med att besökarna exponeras för varandra, gör att vi kan påstå att Internationella biblioteket kan avläsas som en lågintensiv mötesplats. Audunson gör, som vi visar i avsnitt 2.3, skillnad mellan hög- och lågintensiva mötesplatser och hur de påverkar förutsättningarna för ett samhälle där människor känner tillit till varandra (2012, s. 44f). En högintensiv mötesplats är en plats där människor med gemensamma intressen och värderingar träffas. En lågintensiv mötesplats exponerar istället människor för andra intressen och värderingar än de som de själva innehar.

Biblioteket besitter potentialen att erbjuda en plats där hemmets sysslor kan åsidoslagas, det Oldenberg kallar *third space* (Oldenberg 1989, s. 24). Som vi presenterar i avsnitt 5.3 använder de personer som besöker Internationella biblioteket rummet för flera olika syften, vilka hade kunnat utföras i hemmet. Ett exempel på detta är hur man ägnar sig åt bokläsning eller musiklyssning i biblioteksrummet. Att besökarna ändå väljer biblioteket för dessa ändamål tyder på att platsen erbjuder något utöver det som finns i hemmet. Audunson understödjer detta och menar att människor i grunden är sociala varelser som söker sig till andra människor (Audunson 2012, s. 46f).

Internationella biblioteket har lokalmässigt ett förhållandevis begränsat utrymme, och mycket av detta upplåts bokhyllor. Människor möter således varandra på vandring mellan hyllorna. Det finns möjlighet att sätta sig mer avskilt på pallar eller stolar mellan hyllorna, vilket även observeras ske vid flertalet tillfällen. Det är dock vanligare att sittplatserna inbjuder till exponering av andra människor. Vid studieplatserna finns fyra till sex sittplatser vid samma bord, vilket gör att besökarna sitter bredvid och mittemot varandra. Audunson menar att den här typen av exponering, framför allt i kommunikation med andra människor, bidrar till en högre grad av tillit vilket i sig skapar ett mer demokratiskt samhälle (Audunson 2005, s. 434). Internationella biblioteket kan ses som en plats där kommunikativt handlande möjliggörs. Som plats tilldelar det inga hierarkier mellan besökare och möjliggör att interaktion kan uppstå på jämlika grunder. Det är dock viktigt att påpeka att bibliotekets intention som jämlik plats kan påverkas av besökarnas subjektiva upplevelser. Det är möjligt att besökare kan identifiera hierarkier sinsemellan och således inte upplever platsen som öppen för kommunikativt handlande. Hur biblioteket disponerar sina sittplatser talar för att det fungerar som en lågintensiv mötesplats vilken inbjuder till kommunikativt handlande.

Internationella biblioteket kan också vara en högintensiv mötesplats. Biblioteket erbjuder flera olika aktiviteter vilka ger mötesplatser för människor med liknande intressen och språkkunskaper. Där hålls exempelvis sagostunder och författarträffar vilka utförs på olika språk. Vid dessa tillfällen kan besökare träffa landsmän och andra personer vilka har kunskaper i språket som talas. Ett annat exempel på Internationella biblioteket som högintensiv mötesplats rör *simultana rum* (Johansson, 2007, s. 64). En stor del av personerna som observerats på Internationella biblioteket använder olika elektroniska enheter vid sitt besök. De lyssnar på musik, studerar eller använder sina surfplattor eller datorer. En anledning till att besökarna väljer att ta med sig egna enheter kan vara att de lånedatorer som erbjuds i biblioteket är för svaga för att exempelvis kunna streama musik och film, vilket kan tänkas vara önskvärt. Genom att använda de elektroniska enheterna rör sig besökarna inte endast i det fysiska biblioteksrummet utan även i olika simultana rum (Johansson, 2007, s. 64), exempelvis sociala medier. De simultana rummen kan fungera som en arena av högintensiva mötesplatser. Användaren kan befinna sig på ett forum för att diskutera ett intresse med likasinnade, samtidigt som denne fysiskt befinner sig på en plats bland nya människor. Således blir Internationella biblioteket en plats där besökaren samtidigt kan befinna sig på en låg- och en högintensiv plats. Samtidigt väcker idén om simultana rum frågor om vad som sker med det fysiska rummets roll. Får den fysiska utformningen samma betydelse om vi ändå rör oss i andra virtuella rum? Vi har konstaterat att Internationella biblioteket är utformat och anpassat efter boken,

men att aktiviteten att använda en elektronisk enhet i rummet har en mycket högre frekvens än att ägna sig åt läsning (187 tillfällen mot 58 tillfällen). Det finns alltså en diskrepans mellan rummets utformning och användning.

6.4 Bibliotekets spatiala och kulturella ekonomi

Hur en plats skapas är beroende av flertalet faktorer. Internationella biblioteket som plats blir till utifrån bestånd, estetik, funktioner, och hur användarna väljer att göra bruk av platsen ingår i det mönster som bildar platsen och ger den dess identitet. Men även bibliotekets placering i stadsmiljön, och hur det relaterar till närliggande platser för kultur ger avtryck på platsens identitet. Det finns en växelverkan mellan stadens rum och platser för kultur, som präglar hur vi ser på själva stadens identitet. Internationella bibliotekets centrala placering skänker det synlighet. Det är troligt att Internationella biblioteket bidrar till hur staden Stockholm som plats uppfattas, och i viss mån bidrar till en idé om staden som mångspråkig och mångkulturell. Detta genomsyrar också den inställning från Stockholms stad som fanns på ett planeringsstadium av Internationella biblioteket, där det argumenterades för platsens potential till integration och mångkultur (Stockholms Kulturförvaltning 1999).

Bibliotek har traditionellt betraktats som platser för fokuserat arbete eller förkovran i det tysta. I den traditionella utformningen av biblioteksrummet ingår ett fokus på böcker och hyllor med arbetsplatser inriktade på enskilt arbete. Som vi redan fastslagit stämmer rumsutformningen på Internationella biblioteket till stor del överens med bilden av det traditionella biblioteket. Vi har även kunnat visa på att biblioteket är en plats med relativt dämpad miljö och att aktiviteten studera är den mest frekvent förekommande. Enligt Lefebvre (1991, s. 56) är platsers identiteter beroende av hur människor använder platsen, men i hög mån präglas platsers användning även av på förhand förstådda uppfattningar. Detta kallar Lefebvre spatial ekonomi och refererar till de sociala överenskommelserna av förväntat beteende vilket är knutet till platser och institutioner vi har en förförståelse för. Spatial ekonomi talar om vilka beteenden och konventioner som omgärdar en plats. Med detta som bakgrund menar vi att det är troligt att rummets utformning och fördelning påverkar på vilket sätt användarna av biblioteksrummet för samtal och interagerar. Internationella bibliotekets rum signalerar till användaren hur denne bör bete sig och använda platsen. Under observationerna noterade vi att samtalstonen inne i biblioteket var dämpad och att telefonsamtal inte förekom, vilket vi tolkar som att biblioteket förväntas vara en plats med lugn miljö och dämpad samtalston. Det är troligt att bibliotekets potential att vara en mötesplats till viss del begränsas utav de signaler som den rumsliga utformningen ger. Vi baserar även detta antagande på att det i intervjun med bibliotekschefen och den funktionsansvariga för den publika verksamheten framkom att personalen upplever sig begränsade av rumsutformningen i arbetet med att bli en fungerande mötesplats. Det finns en friktion mellan att vilja skapa platser för möten och uppdraget att tillhandahålla litteratur på den begränsade yta som lokalen har. Det som Lefebvre kallar det utformade rummet och det levda rummet kommer i samklang i Internationella bibliotekets lokaler och befäster konventioner runt biblioteket som plats vilket påverkar användandet av den.

Det Stigendal (2008, s. 65) kallar ordningsbarriären kan jämföras med Lefebvres spatiala ekonomi, då båda rör hur sociala överenskommelser påverkar platser.

Ordningsbarriären påverkar vilka beteenden som är välkomna på en plats. Exempelvis skulle det inte vara accepterat att ett högljutt beteende på ett bibliotek vilket förväntas vara tyst. Stigendal menar att biblioteket inte kräver något i utbyte för att personer ska få vistas på platsen. På Internationella biblioteket finns dock krav på användarna för användning av olika tjänster, det som Stigendal kallar resursbarriären. Exempelvis kostar det pengar att låna datorerna i studierummen eller för att besöka toaletterna, vilket kan anses vara en del av sagda resursbarriär.

6.5 Platsens identitet

Att Internationella biblioteket kan sägas ha en internationell identitet blir tydligt på flera sätt. Framförallt etableras den internationella identiteten tydligt via beståndet på över 120 språk, men det sker även genom att vara en plats där människor med många olika bakgrunder arbetar och rör sig i rummet.

Personalen har en variation i bland annat ursprung, religioner och språkkompetenser vilket skapar möjligheten att både ”se sig själv” i personalen samt möta någon med andra erfarenheter än de man själv innehar. Detta ger en bred kulturell kompetens vilken skapar förutsättningar för en större förståelse för olika kulturer (Overall 2009, s. 192). Den breda kulturella och språkliga kompetensen torde uppmuntra möten mellan människor med olika intressen och värderingar. Även Wagenius påpekar att det finns tendenser vilka visar att etnisk och språklig mångfald hos personalstyrkan skapar en bättre kontakt mellan personal och användare, samt en väg för att nå minoritetsgrupper (Wagenius 2004, s. 56). I avsnitt 5.1 förklaras att biblioteket har som intention att besökarna skall kunna ”känna igen sig” i personalen. Detta bland annat genom att personalen talar de språk som erbjuds på biblioteket och har ursprung i flera olika länder världen över. Lefebvres (1991) det utformade rummet i form av beslutstagande från högre nivåer kan här sägas påverka det uppfattade rummet. De som har makten att utforma rummet påverkar också vad och vem som är normen i det. Exempelvis kan beslut kring personalen innebära att biblioteket fylls med olika symboler vilka upplevs och tolkas av besökarna. Detta påverkar bilden av det uppfattade rummet och hur besökarna förhåller sig till det. Symbolerna kan komma att påverka även den mentala uppfattningen hos besökarna och få en effekt även i det levda rummet, detta kan dock inte utvinnas ur observationer utan endast antas och spekuleras kring.

I de möten som sker mellan människor på Internationella biblioteket kan omstrukturering av scheman ske. Vi ser att Bhabhas (1994) third space, vilket innehåller konceptuella scheman med tidigare erfarenheter, känslor, fördomar och attribut, återfinns i Lefebvres det levda rummet, där våra mentala, kognitiva och affektbaserade symboler påverkar hur individen upplever och förstår en plats och sin relation till platsen. Den kulturella spridning som finns hos personalen gör det svårt att peka ut en tydligt dominerande kultur på Internationella biblioteket. Även resultaten från Gustavsson Chen & Soares undersökning påvisar att Internationella bibliotekets användare är en kulturellt och bakgrundsmässigt diversifierad grupp, vilket Gustavsson Chen och Soares menar, gör biblioteket till en plats som skulle kunna bidra till integration och möten mellan olika kulturer (Gustavsson Chen & Soares 2008, s. 2). Vi menar att detta påverkar bibliotekets potential till third space genom att maktbalansen utjämnas. Det ökar möjligheterna till en mer balanserad

förhandling av konceptuella scheman. I denna omstrukturering byggs nya scheman vilka tillsammans kan bilda en identitet för platsen.

Samtidigt som faktorer som personalen kan vara en del i identitetsskapandet, kan faktorer som klassifikationssystem och försvåra detsamma. Lefebvre talar om hur *representationer av rum* kan avläsas i katalogiseringssystem och organisering av beståndet. Som Hope Olson(2001, s. 640) menar är klassifikationssystem inte neutrala, något Karin Pettersson (2001, s. 58) framhåller beror på att systemen är förhållandevis statiska och återspeglar den tid i vilken de skapades. Det statiska och ålderdomliga återspeglas också i indelningen där Internationella biblioteket inhyser de språk som inte tillhör skolspråken, en uppdelning som speglar postkoloniala drag där språken är hierarkiskt indelade. Om vi kopplar detta till Bhabha kan vi se att klassifikationssystemen försvårar den förhandling Bhabha talar om. Möjligheten till att bygga nya scheman och skapa identiteter har inte ett lika stort spelrum i ett statiskt system. Även hur språken organiseras på hyllorna och i rummet får konsekvenser för identitetsskapande, då den implementerade ordningen i Internationella bibliotekets fall bygger på SAB:s kategorier.

I de dokument från planeringen av biblioteket som presenteras i avsnitt 5.2.5 återfinns vi inte några speciella anpassningar för att platsen ska utmärka sig som internationell. Det finns inga anspråk att rent estetiskt återspegla någon form av kulturella symboler i inredningen. Det som lyfts fram vid planeringen handlar snarare om att det bör tas hänsyn till en enklare språkanvändning vid information riktad till låntagare, grundad i en tanke på skiftande erfarenhet av bibliotekets funktioner och kunskaper i svenska språket.

7. Sammanfattning och avslutande kommentar

Uppsatsens övergripande syfte har varit att undersöka och diskutera på vilket sätt den fysiska utformningen av Internationella biblioteket och den användning av rummet som har kunnat iakttas skapar en plats för möten och mångspråkighet med egen rumslig logik och vilken betydelse denna förmedlar. Den övergripande forskningsfrågan som formulerades utifrån syftet är hur funktionernas och beståndets inbördes organisation formar verksamhetens logik och hur de aktiviteter som möjliggörs genom de rumsliga förutsättningarna gör biblioteket till en mötesplats i en mångspråkig kontext. I detta kapitel kommer att visa de slutsatser vi kan dra utifrån de fyra preciserade forskningsfrågorna, vilka är:

1. Vilka rumsliga förutsättningar för att vara en mångspråkig mötesplats kan skönjas i lokal, funktioner och bestånd?
2. På vilka sätt påverkar rummets utformning platsens möjlighet att vara en mötesplats och en plats för mångspråkighet?
3. Vilka aktiviteter kan iakttas i lokalen och hur förhåller sig människorna till lokalens utformning och innehåll?
4. Vad säger den rumsliga utformningen tillsammans med de aktiviteter och funktioner som iakttas i lokalen om rummets användning och platsens identitet?

Vi kan se att de rumsliga förutsättningarna för att vara en mångspråkig mötesplats består av såväl information och media på olika språk som personal med bred kulturell och språklig kompetens. Detta tar sig rumsligen uttryck i biblioteket genom att det finns information rörande navigering i biblioteket, instruktioner till funktioner och information om olika verksamheter på de olika språk som finns i beståndet. Vi konstaterar att hur språken organiseras på hyllorna och i rummet är en del av rummets spatiala system. Den bibliografiska informationen som återfinns på bokhyllorna är skrivna både det latinska alfabetet såväl som respektive språks alfabet. Inredningsmässigt eller arkitektoniskt saknas det detaljer som skulle kunna associeras som kulturellt betingade.

På frågan om på vilka sätt rummets utformning påverkar platsens möjlighet att vara en mötesplats och en plats för mångspråkighet kan vi av det utrymme som tilldelas boken i rummet dra slutsatsen att Internationella bibliotekets verksamhet är inriktad på förmedling av beståndet och framför allt boken som media. Andra funktioner och media, såsom lånedatorer, film- och musikmedia, får stå tillbaka för att boken ska få ta plats. Den ständiga närvaron av boken präglar rummets användning och utformning vilket kan sägas förmedla en traditionell kunskapssyn. Utrymme som upplåts beståndet sker även på bekostnad av mötesplatsfunktionen, då hylltätheten hämmar bibliotekets möjligheter att genom sin utformning få människor att mötas.

Internationella bibliotekets rumsliga utformning kan sägas innehålla inslag som både främjar och stävjar social interaktion. Detta bland annat genom att sittplatserna till stor del är placerade så att interaktion möjliggörs och uppmuntras. Att detta inte sker i större utsträckning kan dock tänkas bero på den framstående plats som boken ges. Platser där människor skulle kunna mötas, exempelvis soffgrupper, skulle inte få plats. Personalen påpekar att detta är ett problem som uppstår i faktumet att lokalen inte från början är utformad med mötesplatser i åtanke. Dess begränsade yta skapar en friktion mellan viljan att skapa en mötesplats och att tillhandahålla beståndet.

Internationella biblioteket är en plats dit människor söker sig för att utföra olika aktiviteter. Denna slutsats drar vi utifrån de spridda aktiviteter som förekommer på platsen. Rörande vilka aktiviteter som kan iakttas i lokalen besvaras detta till största del i kapitel 5, och påvisar olika typer av aktiviteter såsom läsning, studier och användande av elektroniska enheter. I rummet exponeras människor med olika bakgrunder, språkkompetenser och erfarenheter för varandra, vilket gör att det kan avläsas som en lågintensiv mötesplats. Internationella biblioteket kan som plats även avläsas som högintensiv i fråga om aktiviteter som författarträffar och sagostunder där besökare träffar andra med samma intressen och språkkunskaper. Också den utbredda användningen av elektroniska enheter gör att platsen ses som högintensiv, detta på grund av de simultana rum som användarna kan befinna sig i. Besökarna har observerats använda biblioteket på ett "traditionellt" sätt, där de i under tystnad utför sysslor som studier, läsning och användning av datorer. Studien visar att de samtal som förekommer i biblioteket snarare är syftesinriktade, det vill säga att de kretsar kring studier eller gemensamt datoranvändande, än spontana. Detta kan bero på att bibliotekets traditionella miljö, med många bokhyllor och dämpad ljudnivå, samt de konventioner som medföljer denna, inbjuder till syftesinriktad interaktion snarare än spontan.

De slutsatser vi kan dra av de aktiviteter vi ha sett och sammanfattat här ovan är att Internationella biblioteket genom sin rumsutformning är ett traditionellt bibliotek vilket hämmar dem i sin ambition att vara en mötesplats då den rent fysiska utformningen skapar en tyst miljö snarare än en miljö fylld av ljud och spontana samtal. En annan slutsats vi kan dra är att Internationella biblioteket har som plats internationell identitet, vilken bland annat kommer till uttryck genom personalens varierande ursprung. Den breda kulturella och språkliga kompetensen blir en förutsättning för möten, personalen blir en del i att balansera den makt som en dominerande kultur annars kan ha över en plats. Platsen blir identitetsskapande ur fler aspekter. Meningsskapande faktorer som att personalen och språken representerar ett brett kulturellt och bakgrundsmässigt spektra gör att Internationella biblioteket kan förstås som en plats med en mångspråkig och mångkulturell identitet. Utifrån teorier om third space påverkar platsen individens identitetsskapande genom att biblioteket i egenskap av att vara en lågintensiv mångspråkig mötesplats ger individen förhandlingsutrymme i sitt identitetsskapande. I den kulturella ekonomin kan Internationella biblioteket förstås som en plats som bär på mångspråkig och mångkulturellt kapital, vilket även ger avtryck på Stockholms stads identitet. Identiteten påverkas dock även på ett högre plan, det Lefebvre kallar det utformade rummet, av de normer och regler som skapat rummet. Faktorer som påverkar här är exempelvis klassificeringssystem och indelning av böcker, vilka speglar den tid de skapats i och således sätter en ram vilken verksamheten förhåller sig till. Att de stora

skolspråken inte finns representerade på Internationella biblioteket säger något om vilka språk som ses vara närstående det som språkligt och kulturellt ses som "det svenska" och vilka som ses vara mer perifera.

Forskning rörande bibliotekets rumslighet kopplat till funktion som mötesplats, där den här uppsatsen placerar sig, är inom biblioteks- och informationsvetenskapen förhållandevis obeprövat. Forskningsantologin *The library as place* (2007) är dock ett exempel på hur man inom disciplinen kan belysa bibliotekets rumsliga aspekter ur olika vinklar och sammanhang. Även Marja Johanssons (2007) studie om Helsingfors musikbibliotek Bibliotek 10 berör hur den rumsliga utformningen har en inverkan på hur biblioteket används och hur den påverkar möten mellan besökare. Ett mer utforskat område är hur biblioteket kan fungera som en plats för mångkultur och integration (Gustafsson Chen & Soares 2008; Audunson 2005; Audunson, Essmat & Aabø 2011; Stigendal 2008). Denna uppsats har inte anlagt något fokus på hur Internationella biblioteket kan fungera som ett verktyg för integration, men resultaten och analysen kan ändå fundera som ett underlag för diskussioner rörande biblioteket som mötesplats ur ett integrationsperspektiv.

För att gå vidare med forskning rörande bibliotek, mötesplatser och rumslighet skulle en alternativ vinkling vara av intresse för att belysa området från ett nytt håll. Att till skillnad från vår studie vända blicken mot användaren och dennes subjektiva perspektiv och upplevelser av biblioteket som rum skulle skapa möjligheter att undersöka rumslighet ur det perspektiv Lefebvre kallar det levda rummet. Utifrån detta skulle forskaren kunna jämföra upplevelsen av det levda rummet med det utformade rummet. Inspiration till en sådan studie skulle kunna hämtas från metoden "mental mapping" (Francine May 2011, s. 356). Där får personer själva rita upp en karta över en plats. Detta skulle kunna användas på så vis att personerna ritat upp de platser som är viktigast eller mest framträdande för dem i biblioteket. Med hjälp av detta skulle det kunna urskiljas vad som av besökarna anses vara av vikt i bibliotekets utformning.

De slutsatser som vi dragit av denna uppsats visar på ett mångspråkigt bibliotek där det uppstått en friktion mellan önskan att vara en mötesplats och uppdraget att tillhandahålla medier. Detta beror delvis på de rent arkitektoniska förutsättningar som finns i lokalen, där ytan är begränsad och kräver en prioritering i bestånd och aktiviteter. Lösningar på detta ligger inte enbart i händerna på Internationella biblioteket, utan är beroende av centrala lösningar från Stockholms stadsbibliotek. Vi hoppas att vi med denna uppsats kan bidra till att ge en ökad förståelse och kunskap för vilken roll den rumsliga utformningen hos ett bibliotek spelar för hur biblioteket förstås och används som plats samt vilka faktorer som går att arbeta med för att aktivt påverka rumsutformningen för att skapa en levande mötesplats, både i och utanför ett mångspråkigt sammanhang.

8. Källförteckning

8.1 Bilder och figurer

Figur 1. Planritning över internationella biblioteket. Mindre bearbetning har skett av författarna. Originallet är hämtat från Internationella biblioteket.

Figur 2. Planritning över internationella biblioteket. Mindre bearbetning har skett av författarna. Originallet är hämtat från Internationella biblioteket

Figur 3. Karta över Observatorielunden och Spelbomska kvarteret i Stockholm. Hämtad från Google Maps.

Figur 4. Planritning över internationella biblioteket. Mindre bearbetning har skett av författarna. Originallet är hämtat från Internationella biblioteket

Bild 1. Internationella bibliotekets entré sett från Odengatan. (Internationella bibliotekets bild)

Bild 2. Vy över rummet sett från entréhallen våning 2. (Egen bild)

Bild 3. Studieplats, höger sida. (Egen bild)

Bild 4. Läsplats. (Egen bild)

Bild 5. Informationsdisk. (Egen bild)

Bild 6. Skylt i metall. (Egen bild)

Bild 7. Fotografier med vägmotiv. (Egen bild)

Tabell 1. Kategorier över rörelser och aktiviteter i rummet. (Egen bild)

Tabell 2. Antal observerade aktiviteter per observation samt genomsnittsvärde. (Egen bild)

8.2 Interna dokument

Internationella biblioteket. (2012). *Internationella biblioteket – Verksamhetsberättelse*.

- Internationella biblioteket. (2014). *Verksamhetsplan 2014 för Internationella biblioteket (KB)*
- Lundström, S. (1997). *Internationella biblioteket i Stockholm. En idé om ett världsbibliotek.*
- SACO och SKTF. (1997). *Uttalande från SACO och SKTF rörande tjänsteutlåtande nr.9 om förslag till ett världsbibliotek i Stockholm (1997:11) Stockholm.*
- Sammanträdesprotokoll 1. (1999). *Lokalprogram för världsbibliotek.*
- Sammanträdesprotokoll 2. (1999). *Möte inför INVA och TT/IT 1999-08-16.*
- Stockholms stadsbibliotek. (2014). *Verksamhetsplan 2014. Förslag till beslut.*
- Stockholms Stadsbibliotek. (1999). *Förslag till lokalprogram för Annexet/Världshuset 1999-07-14.*
- Stockholms Stadsbibliotek Invandrarlånecentralen. (1996). *Central medieförsörjningsplan för medier på invandrar- och flyktingspråk.*
- Stockholms Kulturförvaltning. (1999). *Förslag om lokalisering av Världsbiblioteket/Internationella biblioteket.*
- Johansson, A. (2012). *Börja om från början: en utredning av framtida möjligheter till samverkan för Stockholms stadsbibliotek, Regionbibliotek Stockholm och Internationella biblioteket.* Ligger som bilaga i Kulturförvaltningen Stockholms läns landsting *Framtida verksamhet och organisation för Regionbibliotek Stockholm och Internationella biblioteket (2013) KUN 2013/470.*

8.3 Litteratur

- Alvesson, M. och Skjöldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod.* Lund: Studentlitteratur.
- Antonsson, H. och Meyer, J. (2000). *Internationella biblioteket: från lånecentral till publikt bibliotek.* Magisteruppsats. Bibliotekshögskolan Borås. Borås: Högskolan.
- Atlestam, I (2012). "Det mångspråkiga biblioteket: en nödvändig utopi". I Atlestam, I. och Myhre, R. (red.). *Det mångspråkiga biblioteket: en nödvändig utopi.* Lund: BTJ Förlag, ss. 61-80.
- Audunson, R. (2012). "Bibliotek som möteplasser i det flerkulturelle samfunnet". I Atlestam, Ingrid & Myhre, Randi (red.). *Det mångspråkiga biblioteket: En nödvändig utopi.* Lund: BTJ Förlag, ss. 40-61.
- Audunson, R., Essmat, S. och Aabø, S. (2011). "Public libraries: a meeting place for immigrant women?" *Library & Information Science Reseach*, Vol. 33, Nr. 3, ss. 220-227.

Audunson, R. (2005). "The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places". *Journal Of Documentation* vol. 61, nr. 3, ss. 429-441.

Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. New York: Psychology Press.

Buchman, J. E. och Leckie, G., J. (2007). "Space, place and libraries: an introduction". I Buchman, J. E. och Leckie, G., J. (red.) *The library as a place: history, community, and culture*. Westport: Libraries unlimited, ss. 3-25.

Cooper, D. (2007). "Sustaining language diversity: the role of public libraries". *APLIS*. Mar 2008, Vol. 21 Nr. 1, ss. 28-32.

Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare*. Lund: Liber.

Given, L. och Leckie, G., J. (2003). "'Sweeping' the library: mapping the social activity space of the public library". *Library & Information Science Research* (07408188), vol. 25, nr. 4, ss. 365-385.

Gren, M. och Hallin, P-O. (2003). *Kulturgeografi: en ämnestoretisk introduktion*. Malmö: Liber.

Gustafsson Chen, A. och Soares, T. (2008). *Likhet och särart: en studie av Internationella biblioteket och dess besökare ur ett mångfaldsperspektiv* Masteruppsats. Bibliotekshögskolan Borås. Borås: Högskolan.

Herrmann, S. (2011). Ambient Room: neue Elemente der Innenarchitektur und ihr Potenzial für den modernen Bibliotheksbau. *Bibliothek Forschung und Praxis*. 2011, Vol. 35, nr.1, ss. 74-83.

Hubbard, R. och Kitchin, R. (red.) (2010). *Key thinkers on space and place*. London: SAGE.

IFLA. (u.å.). *About IFLA*. Tillgänglig: <http://www.ifla.org/about> [2014-04-30]

IFLA. (2008). *IFLA:s mångkulturella biblioteksmanifest*. Tillgänglig: http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-sv.pdf [2014-06-04]

Internationella biblioteket. (u.å.). *Internationella bibliotekets lånecentral* Tillgänglig: <http://www.interbib.se/default.asp?id=5129&PTID=0&refid=4122> [2014-04-30]

Internationella biblioteket. (u.å.). *Vad är Internationella biblioteket?* Tillgänglig: <http://www.interbib.se/default.asp?id=5216&PTID=0&refid=4097> [2014-04-30]

Internationella biblioteket. (u.å.). *IB:s böcker* Tillgänglig:
<http://www.interbib.se/default.asp?id=10548&PTID=0&refid=15034> [2014-04-30]

Jochumsen, H. och Hvenegaard Rasmusen, C. (2000). *Gør biblioteket en forskel?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforenings Forlag.

Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. och Skot-Hansen, D. (2012). "The four spaces: a new model for the public library". *New Library World*, Vol. 113, Nr. 11/12, ss. 586-597.

Justesen, L., Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder : från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Koch, D. (2004). *Spatial systems as producers of meaning: the idea of knowledge in three public libraries*. Lic.-avh. Stockholm: KTH School of Architecture

Kohn, M. (2003). *Radical space: building the house of the people*. Ithaca & London: Cornell University press.

Lundberg, L. (2013). *Spelbomskan 13, 3, del av 16. Lamellbyggnaderna vid stadsbiblioteket. Vasastaden, Stockholm. Kulturhistorisk karakterisering*. Stockholms Stadsmuseum.

May, F. (2011). "Methods for Studying the Use of Public Spaces in Libraries". *Canadian Journal of Information and Library Science*. Vol. 35 Nr. 4. ss. 144-156.

Merriam, S. B. (1998). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Oldenberg, R. (1989). *The great good place: cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts and how they get you through the day* New York: Paragon house.

Olson, H. (2001). "The power to name: representation in library catalogs". *Journal of Women in Culture & Society*. Vol. 26 Nr. 3, ss. 639-668 .

Olsson, H. & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: BTJ.

Otterup, T. (2014). *En bra början: mottagande och introduktion av nya elever*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, K. och Vilhelmson, B. (1997). *Geografiska begrepp och termer* Stockholm: Natur och Kultur.

Overall Montiel, P. (2009). "Cultural competence: a conceptual framework for library and information science professionals". *Library Quarterly*, Vol. 79, Nr. 2, ss. 175-204.

Pettersson, K. (2001). *Den manliga heterosexuella normen: en analys av SAB-systemet utifrån ett feministiskt och queerteoretiskt perspektiv*. Magisteruppsats Bibliotekshögskolan Borås. Borås: Högskolan.

Rothbauer, P. (2007). "Locating the library as place among lesbian, gay, bisexual, and queer patrons". I Buchman, J. E. och Leckie, G., J. (red.) *The library as a place: history, community, and culture*. Westport: Libraries unlimited, ss. 101-115.

SFS 2013:801. Bibliotekslagen

SFS 1996:1596. Bibliotekslagen

Stigendal, M. (2008). *Biblioteket i samhället: en gränsöverskridande mötesplats?* Lund: BTJ.

Valentine, G. (2001). *Social geographies: space and society*. Harlow:Prentice Hall

Van Slyck, A. A. (2007). "The librarian and the library: why place matters". *Libraries & Culture*, Vol. 36, Nr. 4, ss. 518-523.

Wagenius, L. (2004). *Mångkulturell bibliotekariekompetens: en litteraturstudie och intervjuer med bibliotekarier och chefer vid Malmö Stadsbibliotek*. Lunds universitet. BIVIL:s skriftserie 2004:19.

Wästerfors, D. (2008). "Analytiska knep". I Sjöberg, K. och Wästerfors, D. (red.) *Uppdrag forskning. Konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber.

8.4 Muntliga källor

Intervju med bibliotekschef och den funktionsansvariga för den publika verksamheten, 6 mars kl.10.00 2014.

Intervju med lokalintendent, 12 mars kl.9.00 2014.

Epost-korrespondens med lokalintendent, 1-8 april 2014.

Epost-korrespondens med utvecklingsledare för media och katalog, 1-2 april 2014.

8.5 Observationer

Observerande rundvandring och hyllorientering, torsdag 2014-03-06.

Observation 1, 9.30 fredag 2014-03-07.

Observation 2, 12.30 fredag 2014-03-07.

Observation 3, 14.30 fredag 2014-03-07.

Observation 4, 16.30 fredag 2014-03-07.
Observation 5, 12.15 lördag 2014-03-08.
Observation 6, 14.00 lördag 2014-03-08.
Observation 7, 12.15 söndag 2014-03-09.
Observation 8, 14.00 söndag 2014-03-09.
Observation 9, 9.30 måndag 2014-03-10.
Observation 10, 12.30 måndag 2014-03-10.
Observation 11, 14.30 måndag 2014-03-10.
Observation 12, 16.30 måndag 2014-03-10.
Observation 13, 9.30 tisdag 2014-03-11.
Observation 14, 12.30 tisdag 2014-03-11.
Observation 15, 14.30 tisdag 2014-03-11.
Observation 16, 16.30 tisdag 2014-03-11.
Observation 17, 9.30 onsdag 2014-03-12.
Observation 18, 12.30 onsdag 2014-03-12.
Observation 19, 14.30 onsdag 2014-03-12.
Observation 20, 16.30 onsdag 2014-03-12.
Observation 21, 9.30 torsdag 2014-03-13.
Observation 22, 12.30 torsdag 2014-03-13.
Observation 23, 14.30 torsdag 2014-03-13.
Observation 24, 16.30 torsdag 2014-03-13.

Bilaga 1. Arbetsfördelning

Arbetet med denna uppsats har i största möjliga utsträckning varit gemensamt. Detta innebär att en tät dialog har förts genom hela arbetets gång. Delar av texten har författats separat, men samtliga delar av uppsatsen har sedan genomarbetats gemensamt. Under den inledande läsperioden fördelade vi materialet mellan oss. Det som fanns av intresse sammanfattades i text av den läsande, delgavs den andra skribenten och sedan skedde efterhand en gemensam bearbetning av texten. De texter som efter samtal kommit att ges en mer framträdande teoretisk betydelse för uppsatsen har lästs av båda. Hit räknas främst texter av Henri Lefebvre, Daniel Koch och Ragnar Audunson. Inför intervjuer skapades ett gemensamt dokument där vi både separat och tillsammans förde in frågor och perspektiv. Dessa bearbetades sedan gemensamt. I de två intervjuer som genomfördes bytte vi roller så att båda har innehaft rollen som "frågeställare" och "antecknare". Transkriberingen skedde av båda; vi delade materialet jämt och sedan lästes respektive delar igenom av den andra. Materialet som användes till textanalysen gick igenom efter samma metod som under den inledande läsperioden. Vårt författande av uppsatsen har till största del skett sida vid sida, vilket har tillåtit oss kontinuerliga diskussioner och säkerställt att bådas synsätt och reflektioner framträder i texten.

Bilaga 2. Intervjuguide

Inledande frågor

Kan du berätta lite om dig själv?

Hur länge har du jobbat på internationella biblioteket?

Vilken är din roll på internationella biblioteket?

Byggnaden

Skulle du kunna beskriva utvecklingen från lånecentral till fysiskt bibliotek?

Är byggnaden tänkt för att vara ett bibliotek? Om nej, hur påverkar detta biblioteket som plats?

Har byggnaden byggts om? Om ja, hur tänkte man vid omformningen?

Rummen

Kan du beskriva hur inredningen ser ut på biblioteket?

Hur är språken organiserade på hyllorna? Vad finns det för tankar och syften med de valen ni gjort?

Finns det särskilda områden i byggnaden/biblioteket som skapar möten?

Finns det några specifika områden i byggnaden/biblioteket som du anser vara extra "lyckade"?/Varför och på vilket vis?

Mångkulturella mötesplatsen

Vad innebär det att vara en mångkulturell mötesplats?

Hur blir internationella biblioteket en mångkulturell mötesplats? Har ni tänkt på att skapa utrymmen för möten i utformningen?

Hur arbetar ni med att göra IB till en mångkulturell mötesplats?

Hur tänker ni när ni väljer program osv?

Övriga frågor

Har ni några kommande mål för IB?

Avslutande frågor

Vill du tillägga något? Har du några frågor?